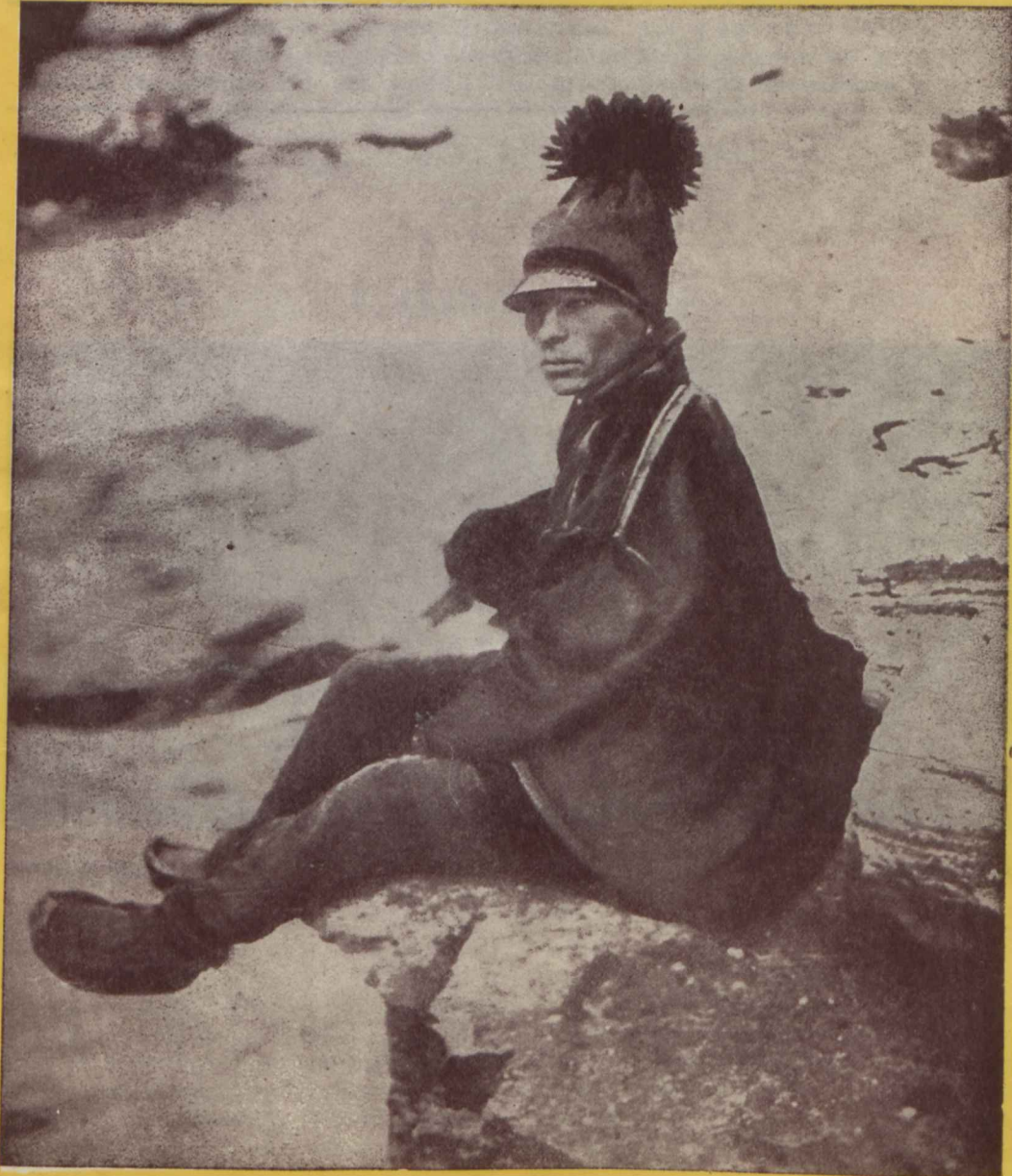

HIND 25 SENTI

NOORUSMAA

EESTI NOORSOO AJAKIRI

KOLMAS AASTAKÄIK

NR. 7

JUULI

1928

SISU:

Lapimaalt. — Anni Svan — Olli elukool. Eesti keele M. Nurmik. —
Prof. dr. P. Põld. — T. Kivi — IX Olümpiamängud. — Dipl. ins. E. Maltenek
— Kolmelambiline nõitrodüün. — Male. Kabe.

NOORUSMAA

EESTI NOORSOO AJAKIRI

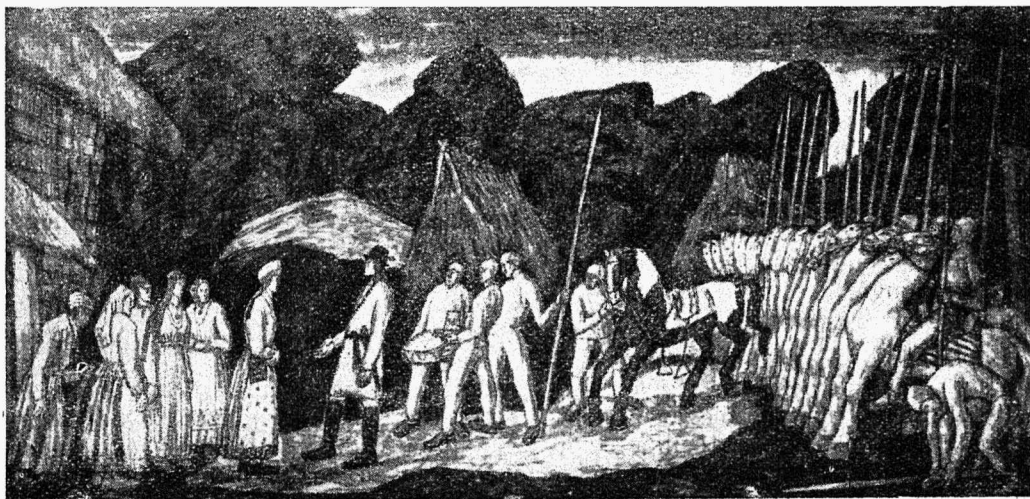
KOLMAS AASTAKÄIK

Nr. 7

JUULI

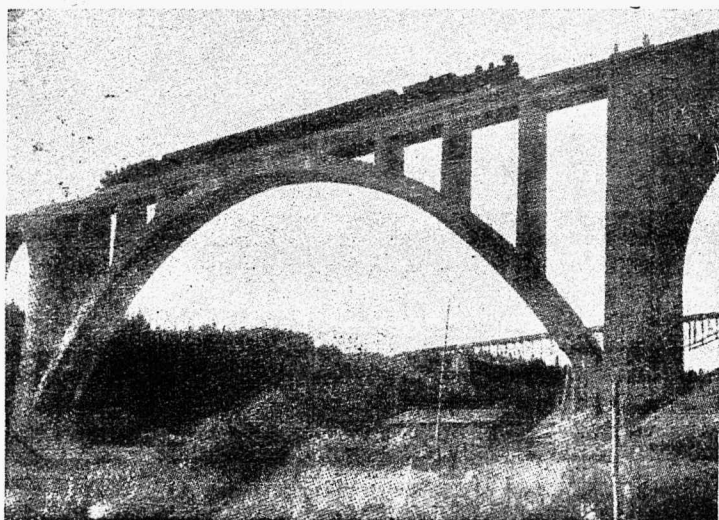
1928

Toimetuse: J. Käis, M. Laarman, E. Martinson. :: Vastutav toimetaja:
E. Martinson. :: Väljaandja: Eesti Õpetajate Liit. :: Toimetuse ja talituse:
Tallinn, Rataskaevu 22. Tel. 14-63. Toimetuse kõnetunnid esmaspäeval k. 12—1.

Kristjan Raud

Sõttaminek

Lapi kiirrong!

Lapimaalt!

Rootsi pärapõhi on suurte vastuolude maa. Siin suvel päev nagu ei tahakski saada otsa ja talve tulles vajub maha lõpmatu põhjaöö. Siin on viletsaid elamuid keset soid ja mägilagedikke ja siinsamas asub elektrit-tootavaid koski ja arvamata rikkaid metallärtside mägesid. Kõige algelised eluviisid on siin kõrvu moodse tehnikaloominguga. Siin elabki võõrast tõugu ja nomaadrahvas — laplased.

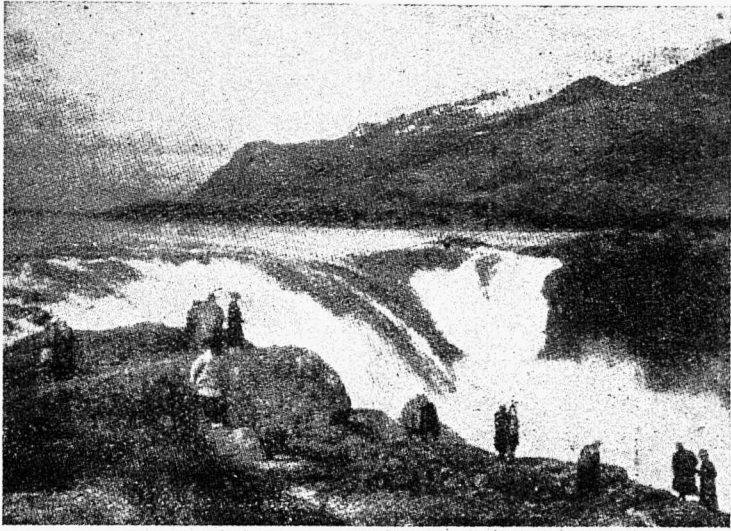
Laplased kõnelevad keelt, mis ligidalt sugulane soomekeelte perele. Tõuliselt aga nad näivad olevat hoopis teist algupära ja nende tõeline päritolu on varjatud kaugesse, muistsesse aega. Siin nad rändavad ringi tunnustamata riigipiire Norrast Rootsi, Soome ja Venesse. Kõige nende nelja riigi põhjapoolsemaks rahvaks on laplased.

Lapi paradiisi ette on jumal pannud sääsed ja kihulased vahtideks. Lapimaa oleks maailma ilusaim maa, kui siin poleks neid kurje kurnajaid miljardite kaupa. Nad sunnivad kõige ilusamal suveajal inimesile kätte purjeriidest kindad, jalga paksud kamasid. Ööd ja päevad vaevavad nad iga

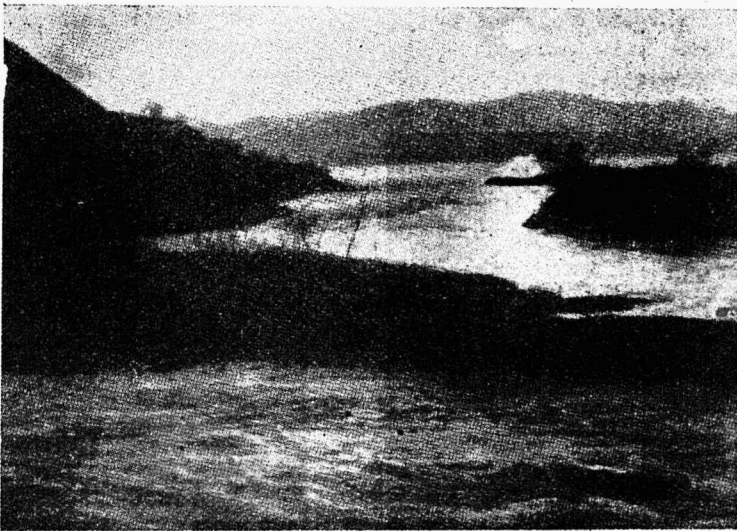
elusolevust oma tigeda pirinaga ja verejanuga.

Eriti ilus, on selle lapi paradiisi Rootsi osa. Kõrged mägiseinad laskuvad siin alla järvedesse ja vahutavalt mägijõgede vetesse. Metsad on madalad nagu võsastikud ja täis lugematuid lilli. Horisont on täis igavest valgust, sest kesk-suvel päike siin ei lähe looja, vaid laskub silmapiirini ja tõuseb siis jälle üles taevalaele. Kui ta aga hakkab laskuma juba maaääre taha, siis kogu maailm värvub opaalikarvaliseks. Enne mänglevad kogu maailma värvid taevaletuses ja siis nad sulavad kokku mesiseks piimakarva hämaruseks, millest paistavad sinisena kauged mäed, säravad saladuslike järved ja lillelised saared.

Veel on laplane selle paradiisi vaba isand, aga ikka sagedamini kajahtab mägedes dünamiidikõmin, kiirrong kihutab mööda järvekaldaid ja ikka kaugemale kõnnivad rootsi insenerid tooma tsivilisatsiooni. Veel aga on kõrb mõõtmatu, ehkki paljud ta pojad töötavad Kiruna rauamägedes, veavad reisijate pakke joast joani, on hakanud talupoegadeks, saand lihtselt joodi-

Stora Sjöfallet'i kosk

Südaöine päike Lapis

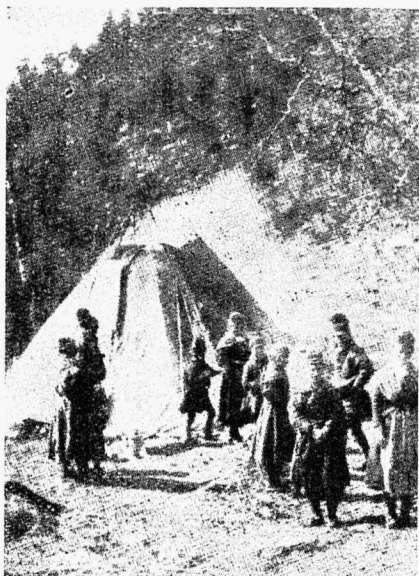
kuiks. Suured suguharud hoiduvad aga endiselt mägedes, ajavad oma põdra- karjad talveks alla lagendikele ja orgu- desse, kalastavad järvedes, jahivad metsades, magavad, laisklevad ja rändavad. Lapselapsed on Euroopa ainuke- ne „metsik“ rändrahvas, hääsüdamlis- sed ja rõõmsad looduselapsed. Nad ei maksa mingisuguseid makse, ei käi sõjateenistuses, neil pole päälinna ja

Rahvasteliidust pole keegi midagi kuulnud.

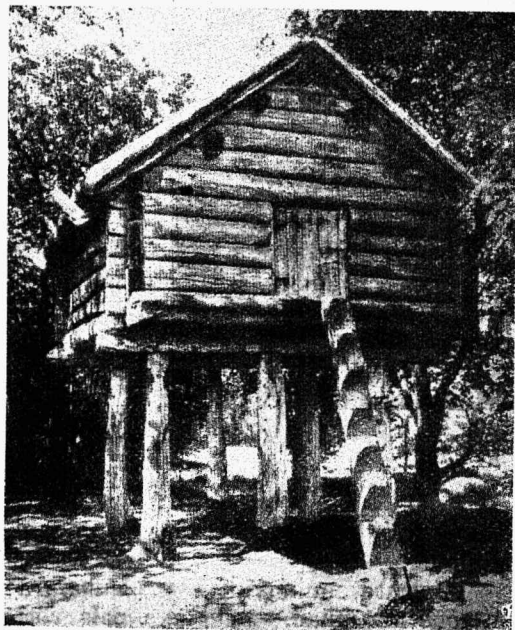
Laplaste muinasjutu- ja lauluvara on mõõtnatamad, neid aga pole veel kuigi palju korjatud. Nende isand on loodus, see saladuslik jõud, mis seits- meks kuuks katab maa lumega ja ööga, läkitab tormi ja sajusid, annab aga selle eest nii kauni, üleva ja pika su- vipäeva. Suvel nad elavad nahktelki-

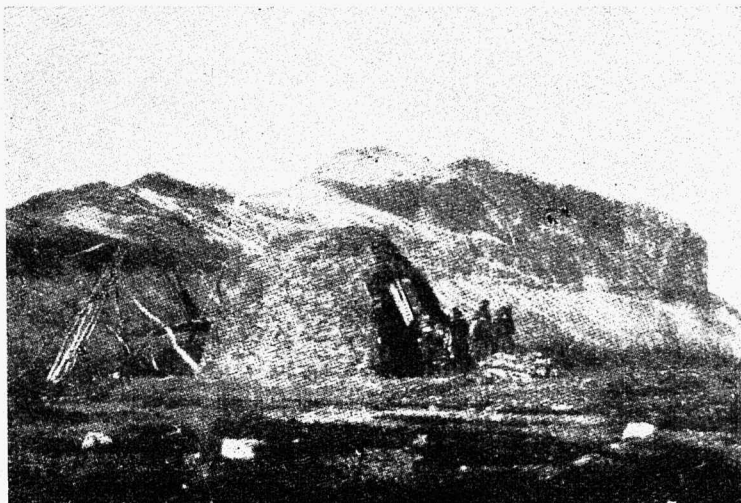
Vana laplane

Laplased telgi ees

Kaks lapi aita Stokholmis Skanseni Vabaõhumuseumis
Aidad on ehitatud postide otsa, et loomad ei pääseks neid lõhkuma

Lapi onn

des, talvel varjab „koda“ lume ja tuisu eest. Koda ehitatakse püstilöödud teivastest, mis mätastega kaetud. Siin istutakse nahkasemeil koos koertega ja paljude lastega, kes väga lobi-sejad ja rõõmsad ja kelledel võitmatu hirm fotoaparaadi ees. Sel hirmul on usulised põhjused. Laestadius, kes 18. sajandil tõi neile ristiusu, lõi selle ümber looduselaste nõuete kohaselt. Ta keelas neile kõik selle, mille enne oli keelnud nende paganauusk. Muuseum ka inimpiltide ja kujude valmistamise. Kas lapsed on väga usklikud, on raske

ütleda, sest kirikud on kaugel. Leeri-päeva nad aga pühitsevad pidulikult. Siis sõidavad nad kaugelt kokku kiriku juure oma kirjudes rahvariideis ja peol ei taha tullagi lõppu.

Lapsed on uhke rahvas. Olgugi laplane võõra vastu sõbralik, ei luba ta siiski seda tungida oma eraasjadesse ega vasta midagi ta isiklikku elu puutuvaile küsimusile. On aga sääraseidki, kes igale liginemiskatsele säevad vastu külma ja ligipääsmatuma vaikimise.

VI. p ä ä t ü k k.

Uus õpipoiss.

Pika, tuulise tänava otsas tõuseb määrdinud, hall kivimüür. Siin on mitu väikest korterit, paljude uksest tungib läpastavat, vastikut lõhna.

Keldrikorral on hulk kauplusi. Siin on kingsepp Jokela väike saapakauplus, mis rohelise riidega on jaotatud kaheks; eesriide taga istub kingsepp ise madalal toolil, prillid ninal, must kübar päas, kingi lappimas. Saapakaupluse kõrval on pudukauplus, mille omanik on küürakas preili Andersson. Teispool saapakauplust asus proua Laaksose toiduainetekauplus. See proua kohtles mingi kõrkusega preili Anderssoni, „vanapiigat“, ja kivimaja elanikud olid jaotatud kahte erakonda, toidukaupluse ja pudukaupluse järele. Vahekorrad halvenesid eriti pärast seda, kui Laaksonen hakkas müüma oma kaupluses niidirulle, nõelu ja muud pudukaupa. See oli pudukauba preili meelest säotu võistlus, ja ta otsustas kauase nõupidamise järele hakata kaubitsema siirupi ja piparkookidega. Tema suureks meelepahaks leidis kurja keelega võistleja sellest talle nime „siirupimamsel“, mille kivimaja arvurikkad lapsed rõõmuga omaks võtsid, hüüdes talle järele kus aga juhtus selle sündmatu sõimunime. Ta õetütar, nõrga kehaehitusega, kahvatu Hillevi, püüdis tädi sellega lohutada, et nimi oli ju õige ilus, kuid preili Andersson sellega ei leppind.

„Proua Laaksonen on halb inime- ne,“ seletas ta kingsepp Jokelale, viies talle oma kingad lappida, „kuid, tänu Jumalale, mina olen kristlane ja võin anda andeks. Ja päale selle, mis võib nõuda inimeselt, kes noorelt on olnud pesunaine? Minu isa oli valvuriks riigiasutuses ja mina olen küll õppind peent ümberkäimist.“

Kingsepp muheles preili viltutallatud apstateid silmitsedes.

„Ja jah, kulla preili, andeksandmine on kaunis hüve — parema kinga apsat tuleb täitsa uus panna, kõige parem oleks juba mõlemile uued apsatid lüüa. Kuus marka, vähemaga ma seda teha ei saa. Homme lõunaks on valmis.“

„Kas ennem ei saa? Mul oleks neid vaja juba homme hommikul turule jalga panna.“

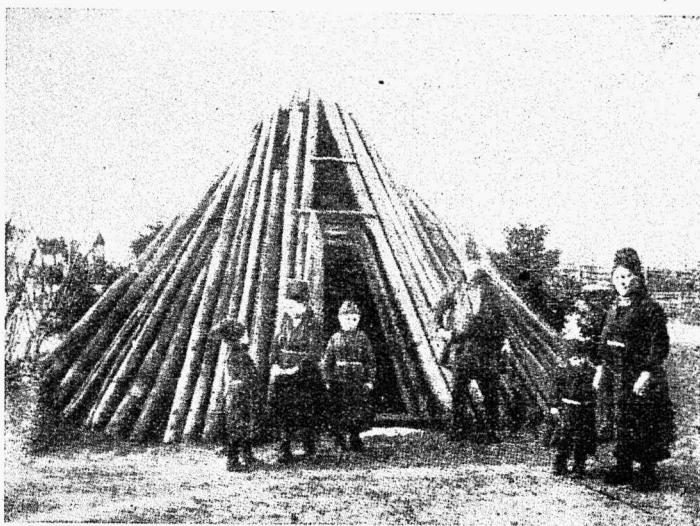
„Kulla preili, see on päriselt võimatu, olen sedapuhku täitsa üks. Õpipoiss lurjus, on ära jäänud, ilma et mulle sõnagi oleks lausund. Alles täna hommikul kuulsin, et ta olevat läind mujale tööle.“

„Jah, see meie aja noorsugu, see on nii hukas,“ kurtis preili Andersson. „Ma saadan siis Hillevi homme neid ära tooma.“

Kui preili oli ära läind, mõtles kingsepp minna eesriide taha, kus asus ta töötuba, kuid märkas säälsamas umbes kolmeteistaasta vanuse poisi, kes seisis aralt ukse suus.

„Mis sa tahad?“ küsis Jokela.

Laplaste „koda“

„Kuulsin äsja, et vajate õpipoissi. Kas te ei võtaks mind tööle?“

Kingsepp Jokela mõõtis küsijat uurivalt üle prillide. Poisi välimus ei olnud just eriti usaldustäratav. Riided olid närused, nägu määrdind, juuksed pikad ja sugemata. Teise kinga apsat oli alt ära.

„Kas ennem oled õppind kingsepatööd?“

„Olen.“

„Kelle juures?“

Poiss kõheles. „Meister seda ei tunne, see oli teises linnas.“

„Kas sul on tunnistusi?“

„Ei.“

Poiss märkas, et meistril oli ärganud kahtlus.

„Ma ei võta kedagi oma teenistusse ilma tunnistuste või muude soovitusteta,“ sõnas Jokela lühidalt.

Poiss ei läind siiski veel minema. Tundus võimatu minna jälle ringi lonkima mööda võõrast linna. Ta oli läbi käind kogu linna serva — kesklinna ta nii närusena ei katsundki minna — rännand majast majja, kus aga iganes nägi kingsepa sildi. Kuid kõikjal ta sai sama vastuse: ei vaja. Jokela saapakaupluse ta oli astund niisama masinlikult, et midagi teha, kuid kuuldes

meistri kurtmist õpipoisi mineku üle, tundis ta südames tärkavat lootuse sädeme.

„Mis sul veel asja on?“ küsis Jokela, kui poiss ikka veel ära ei läind. „Kas raha kerjad?“

„Kas meister ei võiks mind proovile võtta? Ma oskan küll lüüa rõngaid saabastele ja pooltalladki alla.“

Poisi hääles kuuldus nii palju häda, et meister veel korra talle otsa vaatas.

„Mis su nimi on?“

„Olli Koivu.“

„Kui ma su nüüd tööle võtan, siis, kes teab, istud ehk siin päeva või paar ja lased siis jalga ja võtad veel mõne asjagi kaasa.“

„Meister võiks siiski katsuda,“ — poisi hääli oli paluv.

„Kus sa asud?“

Poiss punastas ja kostis tasa:

„Ei kuski. Mul ei ole kodu. Tulin alles nädal tagasi Helsingisse.“

Kingsepp tõmbas esisõrmega paar korda nina alt läbi. Ettevaatus keelise võtmast niisugust hulkurit enda juure, kuid tööd oli just seekord väga palju, ja teiseks oli tal poisist hale meel. Lühikese mõtlemise järele sõnas ta:

„Võid katseks jääda. Kuid vaata, et sa mind ei peta. Politsei asub sääl naabermajas.“

Kirunvaara mägi Lapis rauatehaste tuledega

„Täna, meister,“ —poisi hää avaldas rõõmu.

„Tule siia töötoa poolele. Siin on nahkpõll ja säääl pesukauss, kus oma näo ja käed puhtaks pesed. Ma ei salli mustust ka kingsepa-töös.“

Poiss hõõrus end nii agarasti, et Jokela suunurgad tõmbusid naerule. Ja kui ta oli pühkind näo kuivaks vastu karedat käterätikut, paistis ta päris puhas ja viisakas.

„Peaaegu nagu inimene,“ mõtles meister endamisi.

Ollile anti saapapaar kätte, mille taldadesse meister käskis naelad lüüa. Meister näitas talle koha, ja siis algas kibe koputamine ja paugutamine. Aegajalt lõi Jokela poisi päälle pilgu ja ta mölgutas järgmisi mõtteid:

„Näib päris viisakas poiss, kuid esimesel päeval on nad kõik niisugused. Kas polnud see Aadu lontruski sama lõbusa näoline, aga mis ta tegi! Kui olin annud talle oma vanad püksid ja nädala palga ette, kadus poiss nagu tina tuhka. Vaat', mis ta sinder tegi!“

Ja meister otsustas seekord tagasi hoida oma õrna loomust, mis meelitas teda alati osutama liigset hellust ja hädust õpipoiste vastu, kes sama tihti vanameest ninapidi vedasid.

Olligi mölgutas oma mõtteid.

„Nähtavasti hää mees see kingsepp, nii hoopis teissugune kui Simolin. Kui võiksin siia jääda! Ega Simolin siit ikka leia.“

Hoolimata sellest, et ta katsus end kõigiti rahustada, tundis Olli oma olukorra ikka veel olevat ebakindla. Ja igakord, kui uksekell kõlises, võpatas ta ja heitis ara pilgu sissetulijale. Kes teab, ehk oli Simolin talle järgi tulnud, kui teadis, et ta ühes Pellega oli põgenend. Jokela märkas selle ja otsustas olla poisi suhtes ettevaatlik.

„Tema asjad küll õiged ei ole,“ otsustas ta, „on ehk midagi näpand? Oli halb, et niisuguse hulkuri siia võtsin.“

Õnneks Olli ei arvanud meistri mõtteid, muidu oleks ta kaotand sellegi väikese meelerahu, mis tal nüüd oli.

Kui lõunaaeg jõudis, võttis meister rahakoti taskust, andis poisile viiemargalise ja sõnas:

„Mine sinna toidukauplusse ja osta vorsti ja leiba. Ütle, et need on Jokelale, siis proua annab sulle hariliku määra.“

„Jeevel!“ hüüatas proua Laaksonen, kui Olli oma asja oli esitand, „või sihukese kaltsaka on see Jokela nüüd õpipoisiks võtnud? On see vanamees õige pääst põrund või?“

Olli suurt ei hoolindki proua otsekohest hüüatusest, ta oli juba nii harjund kuulma halvakspanevid hüüatusi oma välimuse suhtes. Simolinska ei olnud liialt raisand lõnga ja riiet „vennapoja“ ülikonna jaoks. Kuid kaupluses oli ka kõhn, kahvatu tütarlaps, kes oma suured hallid silmad Olli päälle lõi, kuuldes proua kõvad sõnad. Olli mär-

kas selle pilgu — selles oli ta meelest midagi kaastunde sarnast.

„Noh, mis Hillevi preili soovib?“ küsis proua Laaksonen tütarlapse poole pöördudes.

„Sada grammi pödraliha,“ sõnas Hillevi kniksutades.

„Või nii, või päris sada grammi kohe. No, kas teil oma kaupluses pödraliha ei ole, et siia pidite tulema?“

Suu magushapul muigel, kaalus proua liha tütarlapsele kätte.

Hillevi ja Olli läksid ühes uksest välja. Hillevi kadus pudukaupluse ukse taha, ja Olli ulatas oma ostud Jokela kätte.

„Kas raha tagasi ka said?“ küsis meister.

„Sain mark kaheksakümmend penni.“

„Kuidas nii, vorst maksab ju neli marka?“

„Proua ütles, see olevat nüüd odavamaks läind, kakskümmend penni veerand kilo päält.“

„Poiss oleks sama hästi võind raha oma tasku pista,“ mõtles Jokela. Äraandlik hellus hakkas pehmendama ta meelt Olli vastu. Väliselt ükskõikse näoga käskis ta poisi sööma asuda. Kuid jälle tundis end helduvat, nähes kui ahnesti uus õpipoiss sõi.

Olli polnud töös kuigi osav, Simolin ise oli vilets kingsepp ega osand teisigi õpetada. Kuid ta oli usin, ja kui õhtu jõudis, oli Jokela kõigest mõistuse vastusõdimisest hoolimata otsustand jätta ta oma juure.

„Võid magada esialgu säääl pörandal leti kõrval,“ sõnas ta.

Olli sai õhukese õlgpadja ja vana teki ja heitis rahul olles oma vähenõudlikule asemele. Hää oli mõtelda, et tal viimaks ometi oli mingi kodu. Viis ööd-päeva oli ta hulkund mööda Helsingi tänavaid, magand lageda taeva all ja kulutand oma väikese rahamäära pea-aegu otsa. Harmalasse ta ei usaldand minna, nagu oli kavatsend, viimasel silmapilgul hakkas ta kartma, et Kaarlest lellepeog saadab ta tagasi Simolini juure. Noore, seiklushimulise poisi usuga ta lootis ikka saatuselt midagi ootama-

„algas koputamine...“

ta hääd. Vana kingsepp askeldas veel pilgu aega köögis. Siis Olli kuulis teda koputavat köögi kõrval oleva toa uksele.

„Tere õhtut, kas härra on kodus?“ kuuldi teda küsivat.

Olli ei kuulnud, mis teine vastas, ta vaibus raskesse unne oma kõval voodil ja ärkas teisel hommikul nii hilja, et meister oli jõudnud juba hommiku tee valmis keeta. Häbelikult palus Olli andeks oma pikka magamist, kuid meister ainult urises midagi vastuseks.

Väike lauake oli kaetud kolmele isikule. Meister koputas jälle kõrvaltoa uksele, ja pilgu aja pärast astus kolmas isik, lauakaaslane, sisse. Ta oli väike, kuivetu mees, kelle sisselangenud õõnsad palged kõnelesid näljast ja puudusest.

„Härra kirjanik, palun istet võtta,“ sõnas meister tulijale koha kätte näidates.

Mees tervitas kangelt.

„Näen, et meister on saand uue õpi-
poisi.“

„Olen,“ kostis meister, ja pöördus
des Olli poole, lisas ta: „Loodan, et
Koivu oskab olla viisakas ja tähelepa-
nelik selle härra vastu, ta on mu tüür-
nik. Kui oled oma tee ära joond, siis
mine härra tuba koristama. See kuu-
lub sinu ülesannete hulka.“

Ollil oli hää meel, saades veidi vaheldust ühekülgse kingsepa-töö kõrval, mis oli talle väga vastumeelt. Ta sai meistritl harja, pühkmekühvli ja tolmulapi ning kadus kõrvalhoonesse.

See oli õige tilluke, vähenõudlik tuba; akna ees, mis tagaõue käis, oli sinise paberiga kaetud laud ja vana nahktool. Sohva, mis ühtlasi näis täitvat voodi aset, kõrge kohmakas kapp ja paar puutooli — see oli kogu mööbel. Seinal rippus paar kuivand loorberipärnga. Olli astus imestades neile lähemale ja tõstis pleekind siidlinte. Teise pärja lindil oli lugeda: „Kuulsale kirjanikule Soome teatri Juhatus — „Tästa nüüd! see tee haruneb, rada uusigi avaneb!“ Teise, vähema pärja lindil oli lugeda: Juho Soilale — kaaskirjanikud. — „Tänu luulekandle helinaist!“

Olli seisis sõnatult, austus ja hämmastus olid valland ta meele. Ta seisis siin suure kirjaniku toas, selle mehe toas, kes oli osaks saand nii palju au ja kuulsust. Kuid millest see tuli, et ta nii vaeselt elas kingsepp Jokela tüürilisenä? Miks need, kes olid annetand talle pärgi, ta eest paremat hoolt ei pidand? Vallatud sügavast austusest, tegi ta toa kõige hoolikamalt puhtaks. Laual märkas ta virna raamatuid, millel kõigil oli Juho Soila nimi seljale trükitud. Ja see suurendas veel rohkem ta austust.

Kui ta kõõki tagasi tuli, istusid meister ja kirjanik ikka veel laua ääres suitsetamas, meister oma pikka piipu ja teine väikest suitsuotsa imedes. Meister andis Ollile märku, et laua ära koristaks ning jätkas kõnelust.

„Ah soo, siis seda pensioni ei tulnud, ütlete?“ Härra Soila raputas kurvalt oma paljast pääd.

„Ei tulnud jah, ja nüüd olen puupal-

jas, kuni mu uus teos valmis saab.“

Ta näis olevat väga nõrk ja väsind; meister imes hoolega piipu, otsaesine kortsus.

„Tõsi, mul on küll veel raamatukogu,“ jätkas härra Soila, „võiksin selle müüa, midagi ta eest ikka saab.“

Meister kortsutas ikka enam otsaesist ja tõmbas ägedalt piipu.

„Kus need raamatud on?“

Härra Soila kõhatas häbenedes.

„Need... need jäid pandiks mu endisse korterisse.“

„Te peate need välja lunastama — poiss, sa mine paranda need kingad ära.“

Olli läks. Poolavatud uksest kuulis ta mõlemaid mehi jätkavat oma juttu.

„Te peate nad lunastama,“ kordas Jokela.

„Seda küll, kuid praegusel hetkel olen veidi rahapuuduses,“ kostis kirjanik.

Meister võttis piibu suust ja lõi rusikat vastu lauda.

„Kuid need peab välja lunastama, ja kas teate miks? Te asutate laenu-raamatukogu, härra kirjanik.“

„Laenu-raamatukogu?“ Härra Soila oli elav küsimusmärk.

„Jah, nimelt laenu-raamatukogu. Siin vastas asus varem keegi vanaproua, kes pidas laenu-raamatukogu. Ja uskuge mind — see äri läks tal hästi. Ta kolis paar aastat tagasi teise linnaossa, tal oli siin paberikauplus, ja sellel ei olnud siin õnne.“

„Aga, aga,“ kogeles kirjanik nõutult, „siis peab olema palju raamatuid ja seks on raha tarvis.“

„Kui suure summa eest need raamatud on panditud?“

„Korteriüüri eest — see oli viiskümmend marka kuus.“

„Siin on raha. Võtke poiss ühes ja minge tooge raamatud käsikäruga ära.“

„Aga, härra meister, te laenate minule, tundmata inimesele?“ kogeles kirjanik nõutult.

„Muidugi laenan, sest loodan saavat raha tagasi protsendiga. Poiss, mine selle härraga ühes. Mina teen kingad terveks.“

Olli põsed punetasid ja süda lõi kär-

mesti. Oli haruldane leida inimest, kes vabatahtlikult, ilma sunnita teist aitas. „Küllap vist vanamees on pääst pisut põrund,“ tulid tal tahtmatult meele proua Laaksose sõnad. „Niisugune peab olema hää inimene!“ mõtles ta.

„Mine palu kojamehelt ta käsikäru laenuks,“ käskis meister.

Olli tormas õue ja leidis lühikese ot-simise järgi kojamehe korteri. See oli pime ja räpane. Paks naine keetis pliidi ääres kohvi. Mustajuukseline neiu istus kiiktoolis raamatut lugedes.

Olli esitas oma palve. Naine naeratas halvakspanevalt.

„Või käru! Või Jokelale käru! Kes-se tagab, et sa käruga tükis ei kao. Oled sa mõni Jokela õpipoiss, niisuke nära- kas?“

„Olen,“ kuuldus Olli arg vastus.

„Ja samasugune lurjus kui endised-ki, seda on juba näost näha.“

„Pai proua,“ kuuldus kirjaniku kõlav hääл trepikojast, Olli seljatakka. „Mina vastutan selle eest, et käru tagasi saate.“

Naine lõi uuriva pilgu mehe kitsale, kulunud mantlile, kõrgele siidkübarale ja kantud kingadele.

„Või nii,“ sõnas ta venitades, „ja kes härra on, kui tohin küsida?“

Härra Soila kohendas rühti.¹⁾ „Olen kirjanik Soila, Jokela üüriline, lausus ta.

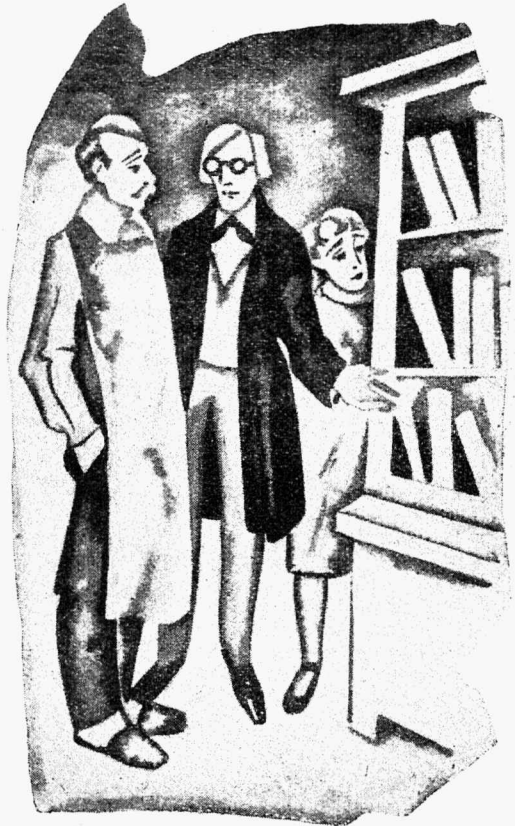
„Ah soo, Jokela üüriline, olgu pääle, härra võtab käru, kui sest ilma jään, peab Jokela maksma,“ lisas ta tase-malt. „Vilho, mine anna käru,“ käskis ta Olli ealist poissi, kes parajasti sisse astus.

Vilho läks vastumeelselt käsku täit-ma, pimedas trepikojas ta tarvitas juh-tu ja tõukas Ollit nii, et see pidi pikali lendama. Olli tõstis käe, et talle mööda kõrvu häiata, kuid taltsutas oma meelt härra Soila pärast.

„Küllap sa selle eest veel saad,“ pomises ta.

Vilho itsitas naerda, ja andes käru härra Soilale, lõi ta veel kord Ollile rusikaga selga. Ja sest ajast poisid põrni-tavad üksteise poole, kus nad aga iganes kohtavad.

¹⁾ r ü h t — energiline kehaseis.

„Siin on meie laenuraamatukogu...“

„Kasvatamatu poisilontrus,“ pomises härra Soila. „Lähme, noor sõber.“

Olli tõmbas mütsi silmle — võis juhtuda, et Simolin kuski luuras. Ent vähehaaval ta rahustus, nähes et im- meste tähelepanu oli pöördud enam här- ra Soila kui tema pääle. Aegajalt juh- tus mõni härra Soila tuttav vastu. Kir- janik haaras siis innukalt selle pintsaku nõöbist kinni ja algas elavat kõnelust, mille teine aga siiski veidi aja pärast katkestas, vabandades end ajapuudu- sega. Sellest Olli otsustas, et härra Soila armastas enam tuttavaid, kui nemad teda.

Väiksel, pimedal põiktänaval härra Soila peatus kitsa jalgvärava ees.

„Olemegi päral,“ sõnas ta. „Nüüd peame ronima üles neljandale korrale.“

„Aga kui mõni vahepääl käru ära varastab,“ lausus Olli. Ta kartis koja- naise viha.

„Egas see asi nii hull ole,“ rahustas

„Kas neid raamatuid võib igatüks laenata?“

kirjanik. „Tule aga ühes, ma üksi ei jaksa raamatuid alla tuua.“

Korteri perenaise nägu läks veidi lahkemaks, kui härra Soila ükskõiksel käeliikel õiendas talle rahapaberi ja raamatuid tagasi palus.

„Oi, härra Soila oleks neid minu poolt kohe võinud saada,“ seletas ta käbedasti, „see oli ainult mingi eksiarvamine.“

Härra Soila ei suvatse¹⁾ vastata. Tal olid veel liig selgesti meeles proxa haavavad sõnad, kui tal polnud üüriraha maksa.

Raamatud olid kahes suures riidekorvis, ja kaks korda said härra Soila ja Olli ronida trepist üles ja alla, enne kui kõik korralikult olid kärule asetatud.

„Siin nüüd on meie laenuraamatukogu,“ naeratas kirjanik rahulolevalt.

¹⁾ suvatsema — hääks arvama, soovima (viisakas kõnes).

Olli silmitses austusega kõrget raamatuvirna. Nii palju raamatuid polnud ta enam näinud pärast seda, kui Koivumäelt oli lahkunud.

Õnn oli, et ta juba kodu oli õppind lugema. Simolini juures ta ei olnud selpeolest oma teadmisi suurendand, välja arvatud vahest ainult mõne Pellet laenatud raamatu kaudu.

Seitsmes päätükk.

Hillevi.

Hillevi istus kõrge toolil akna ääres ja heegeldas. Pool lõngakera oli juba kujunenud väikeste, usinate sõrmede vahel pitsisakkideks, kuid teine pool oli veel järel, ja tädi oli öelnud, et ta selle määratud aja jooksul peab lõpetama. Hillevi haigutas salakesi pihku. Kui tuleks ometi keegi ostja! Tädil oli külalisi. Kõrvaltoast kuuldus kohvitasside rõõmsat tärinat ja vilgast kõnekõminat. Aegajalt kaikus siioni laulu harras viis.

Tip... tip... kuuldus vihmatilkade langemist tänaval. Hillevi laskis käed silmapilguks rüppe ja sulges silmad. Nii olles võis kujutella end istuvat kuski mujal, kaugel raskeist kivimüürest, pimedast poeruumist, söidukite kärinast ja umbsest õhust. Võis kujutella end olevat kas või Rahulas, kus mets haljendas, linnud heleda häälega vidistasid ja suured punased roosid õitsesid. Hillevi naeratas, silmad üha suletud.

Rahula! See oli ta väikeste unelmate ja mõtte kodu. Sellest ta nägi und, kui elu pimedas poeruumis ja sama pimedas köögis läks liig igavaks. Rahula oli ta suur saladus, sellest ei teadnud keegi muu, ei tädi, ei Helenagi, ta ainus sõbranna.

Ukse kell helahtas, Hillevi ärkas oma unelmaist. Väikesekasvuline, kõhetu tütarlaps, kahvatute, sissevajund palettega, astus poodi.

„Tere, Hillevi!“

„Helena!“ Hillevi hüppas rõõmsalt püsti. „Mis tul sind siia töö?“

„Kas tädi on kodu?“ küsis Helena, heites ara pilgu kõrvaltoa poole.

„On küll, kuid tal on külalisi. Me võime pilgukese juttu ajada.“

„Mul oleks pisut asja ka.“ Helena pani tähtsa näoga ühe margalise letile. „Kas teil on kitsast, valkjast-punast siidilinti?“

„Peab olema. Oot' las ma vaatan.“

Hillevi astus toolile, uuris pilgu aega riivleid ja tõi pappkarbi alla.

„Siin peaks neid olema. Kui palju sa tahaksid?“

„Ühe meetri.“

Hillevi mõttis lindi ja pakkis paberisse.

„Kuhu sul seda vaja läheb?“

„Olen saanud uue osa. Mul tuleb mängida metsapiigat hirmus toredas näidendis, mis mängitakse paari nädala pärast.“

„Või nii. On see lõbus tükk?“

„Hirmus peen. Siin on kuningas ja kuninganna ja kõiksugu printse ja printsesse.“

„Ui, taevas!“

„Kuule,“ Helena kummardas Hillevi lähemale. „Kas sa ei saaks ka seda vaadata tulla?“

Hillevi raputas kurvalt pääd.

„Ei mina julge paludagi. Tädi ütleb, et teater on patt.“

Vihane turtsatus osutas Helena sügavat põlgust tolle mainitud tädi vastu.

„Siirupi mamsel! Aga,“ siin tüdruk tasandas häält, „kas sa siiski ei saaks tulla? Ütleme pühapäeva õhtupoolikul, kui seda mängitakse alandatud hindadega. Siis minagi saan priipileti ja annan selle sulle. Katsu nii tulla, et tädi midagi ei teaks.“

Hillevi suured hallid silmad vaatasid hirmunult oma kiusaja otsa.

Hillevi raputas pääd, nii et valge kihar langes põsile.

„Ei mina julge.“

„No olgu siis päälegi!“ Helena viskas haavatuna pää selga. „Vist on kõige parem, kui õige minekut teen.“

„Ära mine veel, Helena, ega ma midagi paha mõtelnud.“

„Sina alati torgid mind selle teatri pärast, kuna —“ Helena häälläks nutusegaseks — „kuna ometi tead, et ma pean sääl olema, sest ema tahab seda, ja muidu ei jätkuks elamiseks raha. Mis sul viga istuda siin tädi hoole all ja

müüa siidilinti ja nõöpnõelu, kuid meid on kuus last, ja isa ei teeni rohkem kui ainult mõne marga päevas. Ja siiski sa heidad mulle pattu ette!“

„Ära, pai-kulla Helena, ära räägi nii, ma ei teind sulle etteheidet. Sa pead ju aitama oma ema ja õdesid.“

Vahel olen nii väsind, et ei taha enam jalul seista, ja siiski pean näitelaval tantsima. Ja koju pääsen alles keskööl. Ja peaaegu alati on päävalu,“ jatkas Helena oma kurtmist.

Hillevi õrn süda oli pisarateni liigutatud.

„Kullakene, ära ole kurb. Vastik teater!“

„Vastik?“ Helena tõstis pääd ja vaatas läbi pisarate naeratades Hillevi pääle. „Kuule, see on lõbusaim koht maailmas! Kui suureks saan, oi Hillevi! — kui saan suureks ja pikaks — Ta õhkas, silmitsedes oma kõhetut kehakest — „siis, oi, siis saan ehk õigeidki osi. Tahhan olla Julia ja Ofelia ja Hedda — või kuidas selle nimi oligi — ma enam hästi ei mäleta. Ma armastan teatrit!“

Hillevi vaatles hämmastunult sõbrannat, kelle meeoleolu nii äkki oli muutunud.

„Kes see Julia on?“ küsis ta siis.

„See oli noor, üllas¹⁾ neidis, kole ilus ja nii väga õnnetu. Ta oli Romeoga kihlatud, kes oli ka ilus ja kangesti vahva, kuid nende vanemad olid üksteisega halvas vahekorras, just nagu sinu tädi ja proua Laaksonen. Ja vana paljaspää munk pani nad salaja paari, ja siis nad surid mõlemad pimedas hauakambris. See on hirmus tore näidend, ja ma nutan alati ikka, kui seda vaatan.“

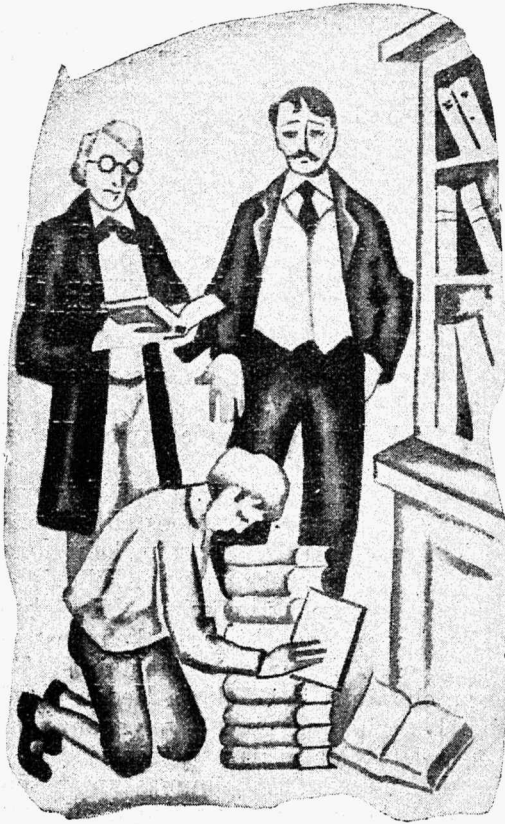
„Oi, kui ma ka saaksin seda näha!“ pääsis Hillevi huultilt.

„Sa ei taha ju tulla teatrisse. Aga kuule, sa võid seda raamatust lugeda. Ai jah, mul on üks tore uudis, mida pole meeletulnudki sulle jutustada. Jokelal on laenuraamatukogu.“

„Laenuraamatukogu! Mis see on?“

„See on niisuke kapp, kust antakse raamatuid raha eest laenuks. Mäletad veel, et Jokelal oli kaupluses kaks kappi, nüüd on suuremast kingad välja kraa-

¹⁾ üllas — aadlik, suursugune.

„Siin on lisa meie raamatukogule ...“

mitud ja vähemasse üle laotud ning riiulid on täis kõiksugu raamatuid. Nende hulgas on ka „Romeo ja Julia“.

„Kas neid raamatuid võib igaüks laenata?“ küsis Hillevi innukalt.

„Igaüks, kes maksab, täiskasvanud kakskümmend ja lapsed kümme penni raamatust. See on õieti Jokela üürilise, härra Soila, raamatukogu, kuid kapp on meistri oma. Juba ma laenasingi säält ühe raamatu. See oli „Vilhelm Tell“, mida meilgi on mängitud.“

„Hillevi,“ kuuldus läbilõikav hää ukselt, säääl seisis preili Andersson, „tule pese tassid puhtaks.“

Helena kniksutas, võttis oma pakikese ja tegi hädalise rutuga minekut.

„Mis ta siin tegi!“ küsis preili Andersson.

„Ostis siidilinti,“ kostis Hillevi ja viskas Helenalt saadud marga rahasahtlisse, rõõmus olles, et tüdrukul seekord siiski oli olnud asja.

„Või nii, muidu ma seda ei salli, et ta asjata siin jookseb. Niisuke teatriplika ei ole sulle seltsiks kohane, Hillevi, kes oled hääst, jumalakartlikust perekonnast.“

„Helena peab olema teatris, sest ta isa on vaene,“ julges Hillevi aralt kaitseda oma sõbrannat.

„Me ei pea kunagi tegema pattu, pea meeles, laps. Aga nüüd ruttu pese tassid puhtaks. Mina panen poe kinni. Võõrad juba läksid. Ja siis võta raamat ja loe oma pühapäeva koolitükid.“

Hillevi käed liikusid kärmesti nõusid pestes, kuid mõtted hüppasid kõrvalasuvasse saapakauplusesse. Mihuke see laenuraamatukogu õieti on? Kas tohiksin minna sinna paluma seda „Romeo ja Juliet“!

Jokela kauplus oli juba kinni, kuid homme oli tarvis katsuda.

K a h e k s a s p ä ä t ü k k .

Olli saab uusi harrastusi.

Härra Soila laenuraamatukogu ei sisaldand väga palju kõiteid. Kuid see oli siiski suur sündmus nii omaniku kui naabrite silmis. Väsind kirjanik oli kui uuesti sündind. Ta kirjutas pikki raamatunimestikke, nummerdas raamatuid, paigutas nad tähestiku järjekorras riiulile, kleepis ja parandas katkised eksemplarid. Kingsepp ja Olli põlnud sugugi vähemini vaimustatud. Tehti küll kingsepatööd, nagu emegi, kuid mõtted töötasid raamatukogus. Esmalt kõneldi pikalt selle üle, kuhu raamatud paigutada. Et raamatud olid härra Soila omad, oleksid need pidanud olema tema toas. Aga et laenajad siis oleksid pidanud käima läbi kingsepa köögi, arvati paremaks paigutada raamatukogu saapakauplusesse. Jokelal oli sest otsusest üpris hää meel, temalgi oli siis nagu osa „laenuraamatukogust“. Olli oli vait, kui asja harutati, kuid temagi rõõmustas oma südames, kui raamatud asetati kauplusesse. Siis temagi sai puhketundidel lüüa pilgu raamatuisse ja pidada osalt nende vahetamistki. Härra Soila oli õpetand teda, kuidas tuleb talitada, kui keegi tuli raamatuid laenama, ja Ol-

li harjus peagi raamatukogu-töoga, nii et ta oskas leida silmapilk palutud raamatu. Laenajaid polnud alul palju, kuid vähehaaval suurenes nende arv.

Ühel ennelõunal võttis meister Jokela oma nahkpõlle eest, tõmbas pintsaku selga, käskis Ollit kaupluse järele vaadata ja läks välja. Paari tunni pärast ta tuli tagasi, suur pamp kaenlas. Lõõtsutades laskis ta selle põrandale. Olli vaatas uudishimuliselt, kui Jokela avas paki ja tõi nähtavale hulga raamatuid, mis kõik olid enam või vähem kulund.

„Siin on lisa meie raamatukogule,“ sõnas Jokela, pühkides suure taskurätiga higi otsalt. „Ostsin need ühest vanade asjade kauplusest ja sain päris odavasti kätte. Nüüd pole muud, kui härra Soila asugu nummerdama.“

Kirjanik raputas pääd, nähes uute raamatute nimelehti.

„Armas meister,“ sõnas ta, „suuremal osal neist raamatuid puudub igasugune kunstiväärtus. Me ei või neid laenata inimestele.“

Meister kratsis kukalt.

„Jah, aga inimesed kaebavad, et härra Soila raamatud on nii rasked aru saada. Neid nad tahaksid parema meelega, neil on nii ilusad kaanedki.“

Soila õhkas ja lausus:

„Paraku on teil õigus, meister.“

Olli põles innust, et saaks hakata raamatuid liigitama ja nummerdama. Kingsepatöö ei meeldind talle nüüd sugugi rohkem kui ennemalt, olgugi et ta oli õnnelik, olles sattund nii hää meistri juure, nagu seda oli Jokela. Haja-meelselt kopsis ta naelu kingataldadesse ja õmbles päälseid. Ta mõtted olid hakand viibima meelegujutuse maailmas, raamatud, mida ta oli lugend, olid avardand ta silmaringi, mis Simolini juures oli äärmiselt kokku surutud. Koivumägi, ta süütegu, viha Simolinide vastu ja tänavaseltsiliste koerused — see oli ring, milles ta mõtted ennem liikusid. Nüüd oli teisiti. Meistri ja Soila kõnelused elust ja inimestest õpetasid teda nägema maailma teiste silmadega, ta ei olnud enam lootusetult tuim, uus jõud ärkas temas.

Teisel päeval pärast seda, kui Helena

oli käind Hillevi juures, helahtas uksekell hommiku vara, ja Hillevi astus aralt sisse. Olli tundis teda, see oli sama tüdruk, kes nii osavõtlikult oli silmitsend teda proua Laaksose toidukaupluses.

Tüdruk pani kümnepennilise poeletile ja sõnas:

„Kas saaksin laenuks raamatu, mille nimi on ‚Romeo ja Iulia‘?“

„See ei ole praegu kodu,“ sõnas Olli, lüües pilgu raamaturiiale.

Tüdruk näis pettund ja tahtis tagasi pöördä. Kuid siis Olli esitas:

„Äga siin on ju veel palju muid raamatuid. Näiteks ‚Talisman‘.“

„Ons see ilus?“ küsis tüdruk, lüües oma suured hallid silmad tõsiselt Ollile.

„Hirmus tore. Just praegu lugesin läbi. Siin kõneldatakse ristisõdadest ja ühest kuningast, nimega Richard Lövisüda, ja sultan Saladinist ja kõiksugu muist asjust.“

„Ehk ma siis saan selle,“ palus Hillevi. Pilgu aja pärast lisas ta: „Ons siin palju raamatuid?“

„On küll,“ kiitis Olli, „ja eile meister ostis veel suure hulga kõiksugu pildilehti.“

Ta oli nii vaimustatud ja uhke oma raamatukogust, et tõstis hulga pildilehti letile. „Siin nad on, näe, vaata.“

Hillevi pööris kõheldes paar lehte, kuid unustas pea oma arguse, nähes lõbusaid pilte. Olli kummardus üle leti ja hakkas pilte seletama. Mõlemad unustasid aja ja ruumi ja süvenesid vaatlema ja lugema.

„Oo, Hillevi, mis sa arvad, mis su peen tädi selle kohta ütleb, et seisad siin kingsepa õpipoisiga pilte vaatamas!“ hüüdis hele hää. Laste märkamata oli kojamehe punapõskine, mustajuukseline tütar astund kaupluse ja vaatas Hillevile naeru itsitades otsa. See võpatas ja sulges äkki raamatu.

„Hüi sind, Emma, kuidas sa ehmatasid,“ sõnas ta noomivalt.

„Ja põhjusega,“ irvitas Emma edesi. „Kas lähen tädile rääkima?“

Hillevi suu tõmbus viltu.

„Mis sa annad, kui ma ei lähe?“ küsis Emma.

Hillevi võttis väikese sinipäise nõela rinnast ja tahtis õiendada selle Emmale. Olli vaatles sõnalausemata mõlemaid plikasid. Ta ei osand endale seletada, miks ta ei oleks tahtnud, et Hillevi oleks annud oma nõela. Oli ta ju ise nii mitu korda nõõpide, sulgede ja muu kribukrabuga ostnud tänavapoistelt lubaduse mitte kõnelda mõnest koerusest Simolinile või ta naisele.

Parajasti kui Hillevi tahtis nõela Emmale pihku pista, tõmbas ta käe karme liigutusega tagasi ja sõnas:

„Võid minna rääkima, kui tahad.“

„Ja lähengi,“ sõnas pettund Emma, kelle silmad olid juba löönd särarele ihast saada nõel endale.

„Siin on tore pilt,“ hüüatas Olli.

„Tulge vaatama.“

Mõlemad plikad kummardusid vaatama. Pilt kujutas neegri-pulmi Ameerikas ja oli tõepoolest imeveider, meie mustad vennad ja õed olid ülipeenesti rietatud ja tundsid silmanähtavat lõbu oma toredusest. - Emma unustas oma väikese meelepaha ning jäi innuga pildilehte lehitsema.

Hillevi torkas ‚Talismani‘ kaenlasse ja tegi minekut. Mööda minnes ta soistas Ollile:

„Ma tean küll, miks sa seda tegid. Täna sind!“

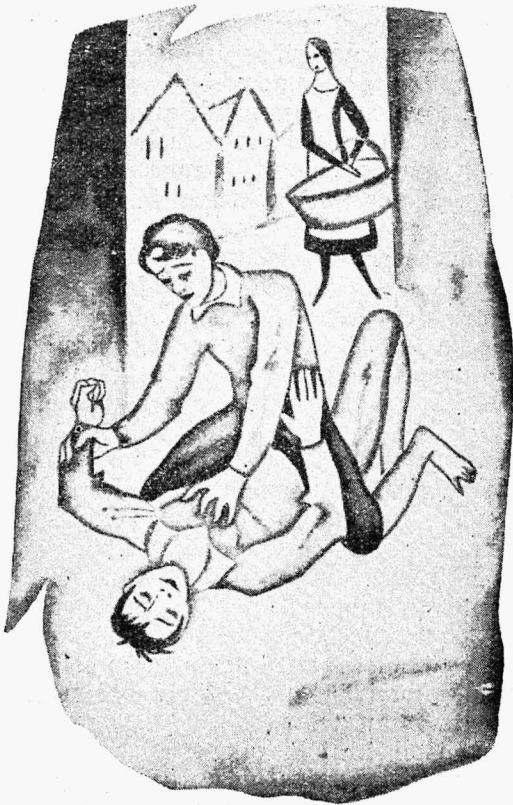
„Ma pidin minema kingarihmku ostma,“ seletas Emma, „kui teil neid oleks, siis poleks mul vaja minna, vaid võiksin kauemini neid pilte vaadata.“

„Vaata pääle,“ ütles Olli, ja säääl turgatas talle pähe kentsakas mõte. „Ma anan sulle küll kingarihmad. Saad need silmapilk.“

Ta jooksis köögiuksest välja, tormas vastasolevasse kauplusse, ostis paari kingarihmku ning tuli kähku poodi tagasi, kus Emma ikka veel istus pildilehte vaatlemas.

„Kuulge, meister,“ sõnas Olli, kui plika oli ära läind, „teil peaks olema müügil igasugust peenikest kingsepa alasse kuuluvat pudukaupa. Ja paneme need pildilehed lauale, siis inimesed tulevad meeeldi ostma, kui saavad ühtlasi näha midagi lõbusat.“

Meister vaatas üle prilliklaaside häätahtlikult naeratades poisile.

„Kas annad alla?...“

„Sinust tuleb päris ärimees,“ sõnas ta pikkamisi ja lisas pilgu aja pärast: „Kuid ärimehe jaoks on sul liig katkend püksid. Mine õhtul küsima, kas see Helander õmbleks sulle uue ülikonna, siis ostame riide ja las teeb valmis. Ega ta küll kellegi meister ole, aga noh, küll ta sinuvanusele poisile ikka riided selga saab.“

Helander asus kojamehe korteri kõrval. Tal ei olnud küll oma äri, vaid ta töötas ühes rätsepaäris. Ületundidel ta siiski lõikas ja õmbles kogu kojarahvale riided. Tal oli kuus last, ja kolmas neist oli Helena.

Üliõnnelikuna esitas Olli oma asja, paludes, et rätsep võtaks talt mõõdu. Uusi riideid polnud tal pärast kodunt lahkumist enam olnud.

Helander oli parajasti tulnud tööst koju ja istus oma perega söögilauas. Ta oli kõhetu, haiglane mees, kelle suurist, mustist silmist vahtis kurvameelsus.

„Või see Jokela jälle laseb teha riided oma õpipoisile? Ja kui need kätte oled saand, siis lased muidugi jalga ja jätad vanamehe üksi, nagu need lurjusid enne sind on teind,“ sõnas ta Olli asja ära kuulates.

„Ei mina nii hääd meistrit taha naljalt jätta,“ kostis Olli.

„Või ei taha — noh, võtame siis mõõdu ära. Helena, too see mõödurihm siia.“

Helena täitis käsu. Kui Olli oli minemas, hüppas plika talle järgi.

„Ons teil uusi raamatuid?“ küsis ta.

„On küll,“ vastas Olli.

„Ma tulen homme vaatama.“

Olli tõstis kübarat lahkumiseks ning jooksis nii suure hooga trepist alla, et pörkas kokku Vilhoga, kes parajasti oli koju tulemas.

„Niiskene raip!“ kisendas Vilho kinni hoides nina, mis oli saand kokkupörkel õige mehise paugu.

„Säh sulle!“ ja põletav kõrvakiil järgnes sõnadele.

Olli äge loomus lõi lökkele.

„Või sina!“ Nagu vihane kull oli ta Vilho turjas kinni, püüdes teda mõlema käega maha suruda. Vilho pani vastu, ja vihane võitlus tõusis poiste vahel. Kaks korda oli Vilho maas tolmusel õuel ja kaks korda kargas ta jälle maast üles. Kolmandal korral Olli jäi kaksiraksi ta kõhule istuma.

„Kas annad alla?“ küsis ta lõõtsutades, ise näost punane ja higine.

„Oota, kaltsvatt, küll ma sulle näitan,“ ähvardas Vilho vihast vabisedes. „Mis sa, hulgas, endast õige arvad?“

„Silmapilk tõuse üles, sina kingsepa-klutt!“ kuuldus Emma kilkav hää. Poiste möllamine oli kogund õue hulga maja noorukesi, kes põnevusega jälgisid kahevõitlust.

„Tõuse kohe üles siit!“ jätkas Emma vihaselt oma venna eest. „Või tahad ta tappa?“

Olli punetavad palged kahvatasid. Ta lõi ära, kahtleva pilgu Emmale ja las kis oma vastase lahti. Kohe kargas Vilho püsti ja õiendas rusika Olli poole.

„Katsume uuesti.“

„Ei viitsi,“ kuuldus Olli tasane vas-

tus, tuues suure pettumuse tõigile neile uudishimulisile vaatlejaile, kes olid lootnud näha uut võitlust.

„Ei julge,“ osatas Vilho, kes oli läind julgemaks, nähes Olli segadust.

„Ei taha sinuga võidelda,“ vastas Olli ja jättes imestunud Vilho sinna paika astus ta jalgvärvavast välja.

„Ei julgend,“ kuulis ta Vilhot teiste ees hooplevat. Olli surus huuled kokku, tõmbas käe rusikasse. Kuid äkki ta sõrmed läksid sirgeks, ta oli kohand Hillevi ehmund silmiga. Tüdruk seisis palja päi värvaval, suur korv käes, ja temagi oli nähtavasti jälgind võitlust.

Olli põsed läksid jälle punaseks. Ta naeratas segaselt, ja märgates, et tüdrukul oli raske korvi tõsta, ruttas ta teda aitama.

„Kas tohiksin seda kanda?“ küsis ta.

Hilleva tõmbus äkilisel liikel poisist eemale.

„Küll ma ise kannan,“ kostis ta põiklevalt.

Olli surus pää maha. Tüdruku külm vastus tegi ta meele veel halvemaks kui kõik Vilho äsjased haukumissõnad. Hillevi märkas seda. Silmapilgu kõhelnud, sõnas ta, lastes korvi maha:

„See on siiski liig raske. Siin sees on pesu.“

Olli haaras nobedasti korvi.

„Kuhu see peab minema?“ küsis ta.

„Sinna tänava otsa ainult, pesija juure.“

Mõlemad kõndisid sõnalausumata. Siis Hillevi küsis noomival toonil:

„Miks sa selle Vilhoga võitlesid?“

„Võitlesin ainult niisama, nagu poisid ikka. Ma pörkasin temaga kokku, kui tulin Helanderi juurest, ta lõi mind kõrvale, ja siis me võitlesime,“ seletas Olli alandlikult.

„Mis sa Helanderi juures tegid? Kas Helenat nägid?“ küsis Hillevi uudishimuliselt.

„Käisin riiete mõõtu andmas,“ kostis Olli häälelele, et sai Hilleville rääkida suurt uudist. Helenatki nägin.“

Hillevi tundis hääd meelt kuuldes, et Olli saab uued riided. Puhtasti riidetatud lapse vastumeelsusega oli ta alati vaadand Olli näruseid riideid.

Saatnud tütarlapse pesija ukse ette, jättis Olli ta jumalaga.

„Kas tuled veel pildilehti vaatama?“ küsis ta. „Sääl on mitu õige toredat pilti.“

Hillevi surus huuled kapriisilt kokku.

„Kui saad endale uued riided ja oled õige puhas, nagu härraspoiss,“ sõnas ta ja lipsas tasakesi naerdes uksest sisse.

Olli ruttas jooksul koju. Ta oli viibind liig kaua. Jokela näis tõsine, kui poiss sisse astus.

„Kauaks jäid sinna rätsepa juure,“ sõnas ta kuivalt.

Olli oli silmapilgu vait. Siis kostis ta kärmesti:

„Ei ma olnudki nii kaua rätsepa juures, aga õues võitlesin pisut kojamehe Vilhoga ja —“

„Ja siis?“ küsis Jokela. „Emma käis juba pilgu aja eest siin seda võitlemis-lugu ette rääkimas, aga sina tuled nüüd alles.“

„Käisin saatmas pudukauplusesse Hillevit, sest tal oli nii raske pesukorv kanda,“ seletas Olli punasena. Tal oli häbi tunnustada, et oli plikal olnud abiks.

„Edespidi hoi a võitlustest eemale,“ sõnas Jokela lahkesti, „ja karda eriti kojamehe Vilho — ta on väga vastikuid pöisse.“

Kui Olli õhtul heitis puhkama, kordas ta mõttes Hillevi sõnu: „Kui saad endale uued riided ja oled õige puhas, nagu härraspoiss.“

„Mis see plika nende sõnadega tahtis ütelda? Kas ta narris ainult või tahtis ta pilgata?“ Olli naeratas. „Kui Hillevi aimaks! Mis ta ütleks, kui teaks, et Olli oli õige härraspoiss, kui gi käis ringi näruse kingsepapoisina!“

Ta varjas näo kätega ja õhkas. Ja nagu kaaskõlana ta kurbadele mõtetele kuuldus Jokela ühetooniline hääl köögist, lugedes pikkamisi piiblit, vanainimese laulvas taktis.

„Mu jumal, oh kui kaua — — —“

Ü h e k s a s p ä ä t ü k k .

Olli kõneleb Rahulast.

Tänava otsas oli lage plats. Siin oli natuke rohumaad ja kaljusid, kust linna töömehed harilikult ehituskive murdsid. See oli meelepärane mängu-

koht selle ringkonna lastele. Siin poisid mängisid palli, indiaanlast ja röövlit. Tütarlapsed mängisid nukkudega, kivikestega või pidasid muud löbu isekeskis.

Siis Olligi julges ühel pühapäeval minna nende hulka, kui oli saand uued riided. Oli küll natuke häbi minna laste hulka, kuid igav oli siiski ükski istuda. Oma südames lootis ta kohata sääl ka Hillevi või vähemalt Helena.

Oli selge sügisene õhtupoolik. Rõõmus poiste ja tüdrukute parv hullas kaljudel. Poisid rabelesid, teised mängisid kivikuningat või jooksid muidu ühe kivi otsast teisele. Suuremad plikad istusid rühmiti, teistel olid lauluraamatud kaasas, nad olid parajasti tulnud pühapäevakoolist. Nende hulgas Olli märkas Hillevi ja Helena. Nooremad tütarlapsed pakkusid nukkudele nägemata maiustusi portselani- ja klaasikildudelt. Mõned elavamaloomulised jooksid poistega võitu. Nende hulgas oli kojamehe Emma kõige pöörasem, mustad juuksed silmil hüppas ta ja jooksis, kiusas teisi plikasid ja kilkas naerda, nii et kuuldus kaugele.

„Näe, kingsepajõmps saand uued vatid selga!“ hüüdis ta juba eemalt kaugelt nähes Ollit, kes aeglaselt ja päältnäha ükskõiksena astus mängupaiga poole. „Mul on uusi kingi vaja, tule mõõtu võtma.“

Olli võpatas ja tahtis kõrvale pöörduda. Teda pahandas Emma ja Vilho alaline kiusamine. Hää tuju, milles ta oli kottu välja tulnud, oli silmapilk nagu pühitud. Ta oli rõõmustand oma uutest riietest, oli vaadand Jokela väikesest peeglitükist ja rahulolemisega nentind¹⁾, et ta näis nüüd „peaaegu nagu härraspoiss“. Ja nüüd sõimas Emma teda siin kingsepajõmpsiks. Ja veel Hillevi kuuldes.

Plikad sosistasid midagi isekeskis, siis Helena hüüdis:

„Mis sa, Emma, tast kiusad. Tule, Olli, siia meie hulka, minu vend on ka siin.“

„Oh seda kingseppa küll, kui rätse-

1) n e n t i m a — konstateerima.

M. Laarman

Tänav Stokholmis

pad lendavad!“ pilkas Emma ja naeris nii, et valged hambad välkusid.

Olli astus areldi väikese rühma juure. Helena vend, Antti, pani ette mängida lindu ja kulli. Sellega polnud kumbki plikadest nõus, Hillevi meelest oli see liig mürarikas mäng pühapäeval ja Helenal oli seelik kaenla alt kitsas, ta kartis selle rebenevat.

„Jätame mamslid ja läheme poiste vahvasse kampa,“ tegi Antti ettepaneku. „Siin on Vilho ja paar muud pois-i meie õuelt. Lähme nende hulka.“

Kuid Olli ei soovind minna Vilho juure. Ta kartis uut õrritamist ja kiusamist. Ja kakelda ta seekord ei tahtnud. Ta pomises midagi haigest jalast ja jäi plikade juure, kuna Antti läks.

Pilgu aega olid kõik kolm vait, siis katkestas Helena vaikimise.

„Sa oled päris peen poiss, kui oled uues riides,“ sõnas ta Ollile.

Olli sõrmitses segaselt oma nõöpe. Ta märkas, et Hillevi mõtles umbes sedasama, mis Helenagi, olgugi et ta seda ei avaldand. Tundus nii hää veidikene-gi osavõtlikkust osaks saada.

Helena hakkas kõnelema teatrist. Ta lahjad, kahvatud palged elustusid ja käsivarred, mis olid väikese keha kohta liig pikad, tegid aegajalt vilkaid liigutusi.

„Oodake,“ sõnas ta äkki, lüües särava pilgu oma sõpradele. „Ma näitan teile Juliat. Teised on kõik oma tegevuses, nad ei märka midagi. Lähme sinna kalju varju. Vaat' nii. Kuulge nüüd, mis Julia kõneleb üksi palkonil.“

Ta hakkas deklameerima, esiteks tasa, siis sedamööda kuidas vaimustus kasvas, ikka selgemini. Ta mustad, veidi unised silmad läksid pärani, palged punetasid, riind laskus ja tõusis, hää vaheldus ühes sõnadega.

Olli ja Hillevi kuulasid imestuses. Nad olid veel liig lapselikud, et täiesti mõista Julia sõnade kaunist luulet, kuid siiski tõmbas Helena neid kaasa.

„Nüüd tuleb Romeo,“ seletas Helena, lõpetades Julia monoloogi, „siis vahetavad nad isekeskis mitu ilusat sõna.

„näitan teile Juliat...“

Ma ei mäleta kõike, kuid selle koha oskan veel, kus Julia sureb haudkabelis.“

Ta heitus pikali murule, mässis rätiku ümber ja näitles hardalt Julia ärkamist haudkabelis ja etendust Romeo korjuse juures.

„Ära, ära!“ palus Hillevi, „see on nii kole. See paneb mind päris nutma. See on siiski nii väga lõbus.“

Helena tõusis istukile. Ta oli taas kahvatu ja ükskõikne, nagu harilikult.

„Lähme koju,“ sõnas ta, „ma pean vaatama oma väikese õe järele, kui ema välja läheb.“

„Helena,“ lausus Hillevi, kui nad kolmekesi koju läksid, „kas näitad teinekord veel midagi? Aga mitte enam nii kurba.“

„Ma näitlen meelsamini kurbi asju,“ kostis Helena, „aga ma võin ju Hillevi meelehääks mängida muidki tükke.

Aga pidage meeles, et te kellelegi ei räägiks, iseäranis mitte Emmale.“

Olli ja Hillevi andsid pühaliku vaikimislubaduse, ja Helena lubas järgmisel pühapäeval esitada neile „Regina von Emmeritz'i.

„Miks sa pole enam käind raamatuid laenamas?“ küsis Olli Hillevilt.

„Tädi ei lase,“ kostis Hillevi kurvalt, tema arvates ei tohi asjata aega raisata, ja pääle selle on paljud raamatud patused.“

„Jokela on ka jumalakartlik,“ usaldas Olli vastu vaielda, „kuid ta loeb sageli õhtuti kõiksugu raamatuid.“

Hillevi ei vastand ja lipsas uksest sisse. Olli seisis pilgu aega väraval. Ta nägi preili Anderssoni tulevat tänaval, lauluraamat käes. Vaistuliselt tahtis poiss väravast sisse pugeda, kuid küürakas preili andis talle käega märku seisma jääda.

„Kas sa ei ole meister Jokela õpi-poiss?“ küsis ta.

Olli kergitas kübarat.

„Olen,“ vastas ta.

„Kas sa oled aus ja korralik poiss?“ küsis preili järsult.

„Seda on kõige parem küsida meistrit,“ kostis Olli nipsakalt.

„Nonoh, ära ninakaks mine. Küsisin seda sellepärast, et vajaksin puulõhkujat, ja meister ütles, et sa selleks küllalt kõlbad.“

„See ripub meistrit,“ arvas Olli, „mina olen tema teenistuses.“

„Jokela on küll sellega nõus. Ta arvas, et sa võiksid küll ülemääraselt mõne marga teenida.“

Olli pidi juba ära ütleva. Teda haavas preili käskiv toon. Aga kui ta nõusse jääb, siis ta saaks tihtimini Hilleviga kokku puutuda, kes oli olnud talle alati nii sõbralik.

„Küll ma katsun,“ sõnas ta, „kui halud mitte liig pikad ja tugevad ei ole.“

„Küll saad nad peeneks,“ sõnas preili Andersson. „Võid tulla juba homme õhtul. Köögist saad keldrivõtme.“

Teisel päeval püüdis Olli nii kärmesti töötada kui jõudis, et seda rutemini

pääseda uue töö juure. Lustiliseit viilistades tarvitas ta naasklit ja pigitraati ning ootas õhtut.

„Ei sest Ollist tule kunagi õiget meistrit, vähemalt mitte kingsepa-ameetis,“ sõnas Jokela härra Soilale, „kuid hoolas ja tubli poiss näib ta olevat, olgugi, et alguses väga kahtlesin ta loomulaadis.“

„Mina vaatlen teda sageli imestusega,“ sõnas kirjanik. „Temas on midagi erilist, midagi, mis paneb mõtlema, et ta on paremaidki päevi näind.“

„Sellest on juba hulk aega mööda,“ kõneles Jokela, „nälgind ja närune oli ta minu juure tulles ja keppi on ta ka saand, seda võis märgata ta arast ülalpidamisest. Aga hakkad küsima ta vanemate ja ta lapsepõlve üle — siis on ta vait kui müür. Mis võiks küll olla selle põhjuseks!“

Aimamata, et tast kõneldi, Olli sel ajal pesi end, kammis juuksed siledaks ja pani uued riided selga.

„Ma lähen nüüd!“ hüüdis ta Jokelale ukse vahelt.

„Ära siis ometi paremaid riideid selga pane, kui lähed puid lõhkuma,“ andis meister nõu.

„Ma ei taha neis vanus räbalais enam inimeste silma alla minna,“ sõnas Olli häbelikult ja lipsas uksest välja.

Hillevi oli köögis nõusid pesemas, kui Olli tasa uksele koputades sisse astus. Plikal oli valge põll ees, mis kattis peaaegu kogu kleidi, juuksed olid kahes pikas palmikus, kummagi palmiku otsas oli siidilint. Ta oli nii puhas ja nägus ning korralik oli ka köök, nii et kõik aina säras ja hiilgas. Poleks tuba olnud mitte nii pime, oleks see tundund õige kodukas, kuid sellasena, nagu see nüüd oli, väikesest aknast paistis sopane, kasimatu. tagaõu, mõjus see kõigest puhtusest hoolimata süngelt ja külmalt.

Hillevi ulatas Ollile keldrivõtme. Veidi harjumatult pimedas keldris kirvega vehkides tulid Ollile meele need koledad hetked, mis ta oli veetnud Simolini puukeldris luku taga. Värinad ajas pääle see mõte, et ta ikka veel

oleks Simolini meelevalle all. Kus võis olla nüüd Renni-Pelle? Kindlasti purjetas ta kuski kaugel Atlandil. Ning Janne ja Kalle? Muidugi lonkisid nad endiselt Stokholmi tänavail, näpates ja koerust tehes. Ja Simolin paukus ja vandus, nagu ennegi, naisega tõeldes.

Kerged sammud sundisid ta pöörduma, ja uksel seisis Hillevi valgena ja painduvana, lembe¹⁾ naeratus huulil. Olli meelest tundus, nagu oleks mingi hää ingel tulnud teda ära juhatama mustade mälestuste mailt.

„Ma tulin veidi halgusid tooma,“ sõnas Hillevi, „tädi on külmetand ja tahab ahju kütta.“

Ta pani halukorvi põrandale ja hakkas puid sisse pilduma.

„Ära muretse, küll ma kannan üles,“ sõnas Olli. Olen lõhkund juba kahe päeva jao ette. Tulen siis uuesti.“

„Oi kui tugev sa oled,“ sõnas Hillevi ja vaatas ihastuses, kui kergesti Olli kandis halukoormat. „Mind väsitab kangesti puude kandmine.“

„Ei ole sul neid enam tarvis kanda, niikaua kui mina teil olen puid lõhkumas,“ lausus Olli nobedasti. „Ma toon igakord puusületäie üles, kui tulen keldrivõtit ära tooma.“

„Täna,“ sõnas Hillevi argelt ja lisas pilgu aja pärast: „sina oled hää poiss, parem kui Vilho ja Antti ja teised poisid.“

Olli tundis kurgus imelikku kõdi. Tundus nii võõrastav, et keegi nimetas teda hääks. Simolini juures oli teda alati laidetud.

Preili Andersson istus suurerätkusse mähituna kiiktoolis, kui Olli tõi hauld sisse ja hakkas neid ahju toppima.

„Ära sa põrandatekke mustaks tee!“ hüüatas ta ehmunult ja lisas ägedalt, käändudes Hillevi poole:

„Mis sa tõid selle poisi siia sisse so-paste saabastega?“

Olli märkas kohkudes, et ta oli põranda valgeile vaipadele jätnud mustad plekid. Hämmastunult palus ta andeks oma hoolimattuse ja töötas edespidi ol-la ettevaatlikum.

„Jah,“ sõnas preili Andersson, „kui

¹⁾ armas.

sa omast tahtmisest kannad puid sisse, pole mul selle vastu midagi, kuid selle eest ma erilist tasu ei maksa. Hillevi võib ise küll puid kanda, kui ta aga viitsib.“

Olli kinnitas, et ta mingit tasu ei hilmustand, ta tõi halusületäie ühes keldrivõtmega.

Preili Andersson näis muutuvat leplikumaks ja kamandas Hillevi mattidelt plekke ära pesema.

Olli puhus tuld lõkkele ja oli peaaegu rõõmus seeütle, et märjad puud kohe tuld ei võtnud. Oli nii imelik viibida toas, mille naise käed olid korda sääd-nud. Ta mäletas küllaltki hästi veel oma kodu, mõistes, et preili Anderssoni kodu oli vähenõudlik, peaaegu kehv. Kuid siin oli siiski kodutunnet. Olli ei arvand, et ta ema oleks pidand ilusaks väikest, lillelise kretongiga ületõmmatud sohvat või igasuguse kribu-krabuga kaetud lauda, pildialbumite ja kunstlil-ledega. Seinal rippusid õlitruki-pildid, ega olnud kindlasti mitte niisugused kunstiteosed, millistega olid kaetud Kõivumäe seinad, ja kogu toa ilustamises näis olevat enam hääd tahtmist kui maitset, kuid Olli meelest oli see siiski õige kodu nende kodude kõrval, kus ta viimati oli asund.

„Kas saad tule ükskord põlema?“ küsis preili Andersson veidi kärsitult.

Olli avas ahju ukse.

„See põleb nüüd küll,“ sõnas ta, tõustes ebamugavast asendist. Ja lüües viimse viiviskleiva pilgu toale ja Hille-vile, hakkas ta minema.

„Vaata aga, et ta midagi ära ei näp-pa,“ kuulis ta preili Anderssoni madalal häälel ütlevat Hillevile.

Hillevi vastas midagi nii tasa, et Olli ei kuulnud, kuid selle pääle sõnas tädi:

„Ei niisuguseid tea uskuda ühtigi.“

Olli tundis, kuidas ta põsed kuumaks läksid. Ei kunagi nende kurbade aastate kestel, äratõugatuna oma vanemaist, polnud ta nii selgesti tunnud alandusseisukorra kibedust, kui sel hetkel. Verehoog lõi talle pähe, ja juba oli ta pöörnud tagasi, et visata preili Anderssonile mingi vihane sõna vastu silmi, kuid ta kohtas Hillevi ara pilgu ja

läks välja. Kuid isegi tänaval veel kirus ta endamisi „võlts-vaga siirupimamslit“ ja otsustas sinna mitte enam minna.

Paari päeva pärast ta ilmus siiski jälle öhtul pudukaupluse kööki, tõsi küll, veidi mossis ja pahane. Hillevit ei olnud köögis, preili Andersson ulatas talle võtme ja kinnitas mitu korda, et ta mitte ust lahti ei jätaks, et vargad keldrisse ei pääseks.

Ta oli kodu kindlasti otsustanud, et kui ta lähebki puid lõhkuma, aga kööki ta neid kunagi enam ei kanna. Las „siirupimamsel“ tassib ise omad puud. Või Hillevi. Mis see tüdruk talle õige korda läheb? Mitte nii paljukestki!

Kuid kirvest tõstes arvas ta nägavat Hillevi nõrga selja painduvat raske koorma rõhumisest. Ja jälle arvas ta kuulvat veidi kaebliku hääle lausuvat: „Ma alati väsin nii väga hälgusid kandes.“

Ei aidand, kuigi ta uuesti pomises: „Mis see tüdruk mulle korda läheb!“ Vastu tahtmist pidi ta tunnistama, et ta sugugi ükskõikne ei olnud Hillevi vastu. Ta polnud sugugi upsakas ega toore sõnaga tänavatüdruk, milliseid Olli oli kohand Södermalmi põiktänavail. Ta oli nii tagasihoidlik, nii häbelik, viisakas ja peen, kõik temas oli puhas — riietus, kõneviis, käitlemine¹⁾. Isegi Leila, kodus, Koivumäel, polnud nii sulnis²⁾ kui tema. Hillevi-ealine võis Leila nüüd ollagi. Väike Leila! Olli silmad läksid uduseks. Tal tuli meele, kuidas ta tihti väikese vankriga oli sõidutand Leilat, kes oli olnud laisk kõndima. Mõnikord juhtus ta teele maha istuma, sirutas väikesed, õrnad käsivarred Olli poole ja palus: „Veli kannab, Leila on väsinud, Leila ei taha käia.“

Meeletu koduigatsus valdas jälle ta meeled. Ta istus haluhunnikule ja purskas kibedasti, tagasihoidmatult nutma.

Siis tundis ta ara puudutuse oma käsivarrel, ja kui ta võpatades üles vaatas, seisis Hillevi ta ees, ehmund ilme silmis.

„Kas sa ikka sellesama pärast nu-

„Kas saad kord tule põlema?“

tad?“ küsis ta. „Sellepärast, mis tädi tunaeile ütles? Ära ole pahane. Tädi kardab kangesti var — —“ Ta neeliski alla haavava sõna.

Olli pühkis häbenenedes silmi.

„Ei mina sellepärast nutnud. Mul oli muidu nii igav ja paha.“

„Küllap su meel võis väga paha olla, et nutsid,“ sõnas Hillevi tõsiselt ja aeglaselt. „Ma pole veel kunagi näind, et nii suur poiss nutaks. Ons keegi sulle halba teind?“

Olli ei vastand. Teda valdas meeletu tung kõnelda Hillevile kõik. Kas tunneks tüdruk talle kaasa? Või pöörduks temast hirmuga kõrvale. Kindlasti.

„Minulgi on tihti igav,“ jätkas Hillevi. „Tahaksin, et mul oleksid isa ja ema, ja õdesid, nagu teistelgi. Seda vist sinagi igatsed,“ sõnas ta, uskudes, et siiski viimaks on arvand poisi kurvastuse põhjuse.

¹⁾ ümberkäimine. ²⁾ armast, peenelt-meeldiv.

Olli noogutas möönvalt. Jah, tõsi see oli. Ta igatses isa, ema ja õe järele.

Hillevi istus Olli kõrvale haluhunnikule.

„Olin alles väike, üsna väike, kui esmalt isa suri ja siis ema,“ kõneles Hillevi. „Ja sest ajast olen eland tädi juures, siin püdupoes. Vahel hakkab mõtlema, kuidas küll tunduks elamine suures, valges majas, kuhu päike aknaist sisse paistaks ja mille ümber kohisevad suured puud, paksu lehestikuga. Siis sulen silmad ja kujutlen olevat end Rahulas...“

Hillevi läks segaseks. Rahula nimi oli lipsatand tal üsna märkamatu üle huulte.

„Mis see Rahula on?“ küsis Olli osavõtlikult.

Hillevis võitles argus tungiga usaldada kordki kellegile oma armas saladust.

„Rahula — —“ ta kõhkles pilgukese. „Vaata, Rahula on niisugune koht, kus on alaline suvi, kus päike paistab ja inimesed on õnnelikud.“

„Kus see niisugune koht on?“ küsis Olli imestades.

Hillevi naeris häbelikult. „See on kaugel, kaugel, siit. Või õigemini, seda pole olemaski, ma vaid kujutlen nii.“

Olli vaatles teda haletsedes. „Vae-sekene! Ta oli alati hingand vaid linna aguli rasket, rikutud õhku, oli näind vaid halle kivimüüre ja sopast tagaõue, mis ime siis, kui ta löi endale Rahula? Kui tihti oli Olligi igatsend linna kitsusest välja, hingama Koivumäe värsket õhku, nägema selle veetlevat ilu.“

„Jah,“ mõtles ta valjusti, „sääal on imekaunis! Hämarad lõhmusalleed viivad õue, suured vanad puud levitavad leherikkaid oksid, nagu tahaksid sind tervitada. Keskel õuemuru on posti otsas hiilgav metallkuul. Päikesekiired murduvad selles nii kentsakalt. Ja üm-

berringi säravad kaunid lilled. Neid on nii palju, igavärvilisi: kollased ja punased georgiinid, väikesed sinised kannikesed, lõhnavad reseedad, uhked levkoid.“

„Oi, just nii, just säärane on Rahula!“ hüüdis Hillevi ihastunult. „Räägi edesi.“

Olli silmitses teda naeratades. Meel läks kergemaks kui sai kõnelda Koivumäest, kuigi Hillevi ei võind arvata, et see oli ta kodu.

„Õuest viib kitsas koridor mängutupa. See on punane, ja siin on värvilised aknad. Kui siit välja vaadata, näib maailm sinine, punane, või roheline, ikka selle järele, mis ruudust sa vaadata.“

Hillevi plaksutas naerdes käsi.

„Veel, veel,“ palus ta.

„Mängutoa taga on sirelmajake, siin on pingid ja ümarik laud. See on ema armsam koht.“

„Ema! Ons Rahulas ka ema?“ küsis Hillevi imestades.

Olli sai segaseks.

„Muidugi, sääal on ka ema,“ sõnas ta pärast väikest mõtlemist.

„Jah, muidugi,“ möönis ka Hillevi. „Niisugune ema, kes — — — Ütle, mis sugune on Rahula ema?“

„Ta on alati kurb, kui sa paha teed, kuid pea naeratab ta jällegi. Ta lohutab, kui sa nutad, aitab, kui sa joostes maha kukud ja haiget saad, ta puhub minema kõik muhud ja valud, on huvitatud sellest, millest sinagi. Õhtul ta paneb sulle vaiba pääle ja — — —“

Siin Olli hääal katkes, lapsepõlve mälestused valdasid meele.

„Õhtul ta paneb sulle vaiba pääle ja — — —“ kordas Hillevi pikka ja pühalikult. „Kas suudleb ka lahkumisel?“ küsis ta peaaegu sosinal.

Olli noogutas. Hääalt ei tulnud.

„Ja suudleb lahkumiseks,“ kordas Hillevi veel. Ta häälest kõlas igatsus.

(Järgneb.)

Peeter Põld

Prof. dr. Peeter Põld

Juulikuu 12. päeval sai viiekümne aastaseks prof. dr. Peeter Põld, kelle nimel eriline tähendus eesti hariduselus.

P. Põld sündis a. 1878 õpetaja pojana Virumaal. Tartu ülikoolis õppis ta usuteadust, oli siis mõne aja ajakirjanikuks ja 1908. a. asus õpetajaks Tartu Eesti Noorsoo Kasvatuse Seltsi tütarlaste keskkooli, mida ta pärastpoole asus ise juhtima. See kool oli esimeseks võimsamaks kantsiks igalt poolt pääletungiva venestuse vastu. P. Põld juhtis kooli saksa võimuvalitsuse tulekuni. Eesti Vabariigi väljakuulutamisel P. Põld oli esimeseks haridusministriks. Eriti vastutusrikas töö langes P. Põllu kanda Tartu ülikoolis, kuhu Ajutine Valitsus nimetas Põllu kuraatoriks korraldama ja looma esimest eesti ülikooli. Sakslaste lahkudes polnud ülikoolil peaaegu midagi pääle hoonete, kõike tuli hakata ehitama uuesti algusest. Praegune ülikool võlgneb palju prof. Põllu energiale ja tööinnule. Praegu P. Põld on ülikooli kasvatusteaduse professoriks. Pika tööaja kestes prof. Põld on avaldand terve rea mitmesuguseid kasvatusteadusse ja kooliellu puutuvaid kirjutisi. P. Põld on eland oma elu esimese poole nii huvitavalt ja tulemusrikkalt, et kõik noorusmaalased soovivad talle sama edaspidisekski.

Spordi ringvaade

IX. olümpiamängud ja Eesti

Meie edu 45-e rahvuse atleetide suurvõistlustel.

12. august oli Amsterdami mängude lõpppäevaks ja praegu kuuluvad moodseaja üheksandad olümpiamängud minevikku. Lühike aeg puhkust ja maailma poolsada rahvust algavad valmistust kümnendate olümpiamängude vastu, mis 1932. a. peetakse Ameerika pinnal Los-Angelesis.

1896. a. saadik, mil prantsuse paruni Pierre de Coubertini algatusel peeti Ateenas esimesed modernaja olümpiamängud, ei ole ühedelgi sennistel olümpiamängudel nähtud ja tuntud säärast suurt osavõttu ja viimseni pingutavat võitlust, nagu see nüüd oli üheksandatel mängudel Amsterdamis. 1928. a. mängudele Hollandi saatis 45 maailma rahvust kokku 5000 oma parimat atleeti, kes kõik esindasid enese maksimaalseid võimeid kõigi maade auks ja spordi kuulsuseks. Tuhandetes kõigi maade lippudes seisis Amsterdam 28. juuli hommikul, mil oli üheksandate mängude pidulik avamine. Rahvad marssisid olümpiastaadionile maratonivärava kaudu. Heledad ja kirevad spordidressid olid täies häätujus kogunenud oma rahvuslippude taha. Rahvuste eesotsas oli Kreeka, klassiline olümpiamängude maa, ja siis teised 44 rahvust vlaami tähestiku järjekorras. Eesti 15 atleeti sammus staadionile Egiptuse ja Soome vahel. Eesti meeskund esines sinistes kuubedes, valgetes pükstes ja õlgkübarates. Eesti lippu kandis meie kettaheitja G. Kalkun ja rahvusplakatit A. Luhaäär. 5000 atleedi rivinemise järel autribüüni ette kõneles Hollandi välisminister dr. Joh. Visser ligi poole tunni kestnud kõnes olümpiamängude tähtsusest rahvaste lähendamise kohta. 9. olümpiamängud kuulutas avatuks Hollandi prints Hendrik ja kõigi maade lipukandjad kogunesid poolringis autribüüni ette. Olümpia töötuse ausaks võistlemiseks andis Hollandi atleet Harry Denis, kes elukutselt insener. Kõik atleedid tõstsid ense parema käe töötuse kinnituseks.

Kõlasid lõikavad fanfaaride helid maratonitornist, mürtsusid kahurid ja staadioni kohale tõusid õhku tuvid, kes viisid kõigile maadele sõnumi mängude avamisest.

Kõik 45 rahvust läks olümpiavõistlustele võidulootustega, mida oli helitatud aastaid. Erilise tähtsuse andis oma esinemisele Saksa, kes maailmasõja ja selle järelduste tõttu oli olümpiamängudest eemal 16 aastat. Amsterdami mängud algasidki Saksa tormijooksu tähe all sennistele suurustele. Pikka aega olid sakslased kuulutanud kadu Ameerika, Soome ja teiste hegemooniale. Asi ei kujunenud alul sakslastele ootustekohaselt. Saksa atleedid olid erutatud nende pandud lootustest ja mehed värisesid võistlustel paiguti haavalehtedena, mis muidugi avaldas halba mõju nende saavutustele. Kergejõustikus päätsid Saksa au nende naised, kuna hiljem sõudmises, tõstmises ja maadluses pääsid võidule ka Saksa mehed. Lõpptagajärjena tuli Saksa maailma teiseks spordirahvuseks P.-Ameerika ühisriikide järel, milline saavutus oli Saksale täiesti rahuldav. Kergejõustikus oli luhtaminekut Ameerikal, Prantsusel, Rootsil ja üldiselt ka meie naabril Lätil. Aladel, millel rahvad ootasid kindlateks võitjateks oma mehi, triumfeerisid teised ja vastukaaluks sellele tuldi võitjateks aladel, millel lootusi oli vähe. Vaheldavus oli samane kui elus: pettumust lunastas lohutus.

Kergejõustikus tuli maailma esimeheks rahvaks Ameerika, nagu ta seda olnud ka varemadel olümpiamängudel. Üheteistkümnest individuaalsest jooksuvõistlusest suutsid ameeriklased triumfeerida ainult ühel, kuid selle tasusid nende võidud hüpetes, visetes ja teatejooksudes. Teise koha pidas kergejõustikus kinni Soome, kuigi teise koha võitjaks enne mängusid ennustati Saksat. Parim soomlane oli endiselt Paavo Nurmi, kes kõigi aegade suurima pikamaajooksjana kolmel olümpiamängudel

võitnud 6 kuldmedalit. See saavutus on ainulaadiline kogu modernaja mängude kohta. Nüüd Amsterdamis võitis Nurmi ühe kuldmedali ja kaks hõbemedalit. 5000 meetri jooksus sai Nurmi lüüa oma kaasmaalasel Ritolalt. Soomlaste pettumus oli odavise, mille võitmine senistel mängudel on olnud nende rahvusuhkustest, kuid nüüd päris odaviske võidu Rootsi. Samuti ebaõnnestus soomlastel kolmikhüppes, mille võitis Jaapani atleet Mikia Oda. Jaapan ilmutas Amsterdamis ennast maana, kes kiirelt tõusnud maailma esimese kümne kergejõustiku rahvuse hulka. Soomlaste pettumusele odaviskes ja kolmikhüppes järgnes lohutusena nende kolmikvõit 3000 mtr. takistusjooksus ja kaksikvõit kümnevõistluses. See oli Amsterdami mängude vägevamaid hetki, kui olümpia kolme võidumasti korraga tõusis Soome sinine rist valgel lipukangal. Soomlaste täieliku õnnestumise tegi puudulikuks nende kaotus maratoni jooksus, mis viimasel kahel mängudel on Kolehmaise ja Stenroosi võitudega olnud Soome ala. Nüüd võitis maratoni Gallia kukke representeeriv Alžiiri araablane El Ouafi.

Inglased pärisid kergejõustikus kaks olümpiavõitu jooksudes, milleni küünimist neilt kaugeltki ei oodatud. Ka seekord ilmutas Inglise end spordirahvusena, kelle atleedid on peaaegu sündind võitjateks. Inglastelt ei võta ükski nenne raassi voorusi, milleks suur mehelikus ja võistlusvaim. Nende mehed tugevnevad just võitluses endas. Kergejõustiku esimesed viis rahvust olid: Ameerika (8 kuldmedalit), Soome (5 kuldmedalit), Saksa (ühtki kuldmedalit, kuid 2 hõbe- ja 5 pronksmedalit), Rootsi (1 kuldmedal) ja Inglise (2 kuldmedalit). Mängude üllatus oli Kanada, kes oma kahe olümpiavõiduga tuli kuendaks. Kanada punase vahtralehe hiilgav edustaja oli Percy Williams, kes maailma kiireima jooksjana võitis 100 ja 200 meetrit.

Eesti atleete võttis kergejõustikust osa neli: J. Meimer, G. Kalkun, N. Feldman ja K. Laas. Neist esines kaks esimest täiesti rahuldavalt. J. Meimer tuli odaviskes hea tagajärjega 61,46

mtr.-ga kaheksandaks ja G. Kalkun kettaheites tagajärjega 43,09 mtr. ühe-teistkümnendaks. N. Feldmani saavutus kuulitõukes oli tunduvalt nõrgem ta kodumaistest saavutustest ja K. Laas meie esindajana maratoni jooksus ei jõudnud vastu panna pingutuse suuru- sele ja katkestas jooksu.

Kuigi kergejõustikus Eesti jäi auhinnata, tasusid selle raskejõustiklased. Kergejõustikus on varematal mängudel J. Lossman 1920. a. Antverpenis tulnud maratoni jooksus teiseks ja A. Klumberg 1924. a. Pariisi kümnevõistluses kolmandaks. Antverpeni hõbemedali ja Pariisi pronksmedali järjena ei annud kergejõustik meile Amsterdamis ühtki auhinda, kuid selle asemel saavutasime kaks kuldmedalitega olümpiavõitu maadluses. Eesti on iseseisva rahvana varemalt võtnud osa kahedest olümpiamängudest, millel kummalgi oleme saavutand ühe kuldmedali, kuid kaks kuldmedalit ühedel olümpiamängudel on Eestile esmakordne saavutus.

Esimese kuldmedali Eestile tõi Osvald Käpp vabamaadluse kergekaalus. Vabamaadlust ei ole Eestis kunagi tõsiselt harjutatud ja Amsterdami ekspeditsioonil pühendati meie poolt vabamaadlusele ainult kõrvaline tähelepanu. Meie maadlejad on aga seevõrra häast rahvusvahelisest klassist, et nad suutsid tagajärjekalt esineda ka neile võõramas vabamaadluses. Lõppvõistlusel võitis Käpp kaks korda oma vastase, milleks oli norralane Nilsen. Kreeka-Rooma või teisiti nimetatult Prantsuse maadluses tõi teise kuldmedali sulgkaallane Voldemar Väli. Lõppvõistlusel võitis Väli, kes varemalt kahekordne euroopa-meister, rootslase Malmbergi. Prantsuse maadluse keskaalus võitis pronksmedali A. Kusnets. Pääle maadluse oli veel Eesti võidukas raskekaalu tõstmises A. Luhaääre kaudu. Mees võitis hõbemedali ja tegi kahe käega tõukamises mängude suurima tõste — 150 kg., mis uus olümpiarekord. Purjejahtide võistlustel võitis E. Fahle jaht „Tutti 5“ 6-meetriliste jahtide klassis kolmanda auhinna, kuna esimeseks tuli Norra kroonprints Olaf oma jahti „Normaga“.

Kokku oli Eesti saavutus Amsterda-

mi mängudel 2 kuldmedalit, 1 hõbe-medal ja 2 pronksmedalit. Kui arvesse võtta olümpiamängude tähtsamaid alasid, siis on Eesti 45 rahvuse hulgas kaheksas. Kõigi alade arvestamisel on Eesti 17-nes, kuna Eestile järgnevad

Austria, Egiptus, Norra, Austraalia, L.-Slaavia, L.-Aafrika, Belgia, Iiri, Luksemburg, Uus-Merimaa, Hispaania, Haiti, Tschilli, Portugal ja Filipiinid. 13 rahvust, nende seas ka meie naabrid Läti ja Leedu, jäid täiesti auhinnata.

Toomas Kivi.

Kolmelambiline nõitrodüün

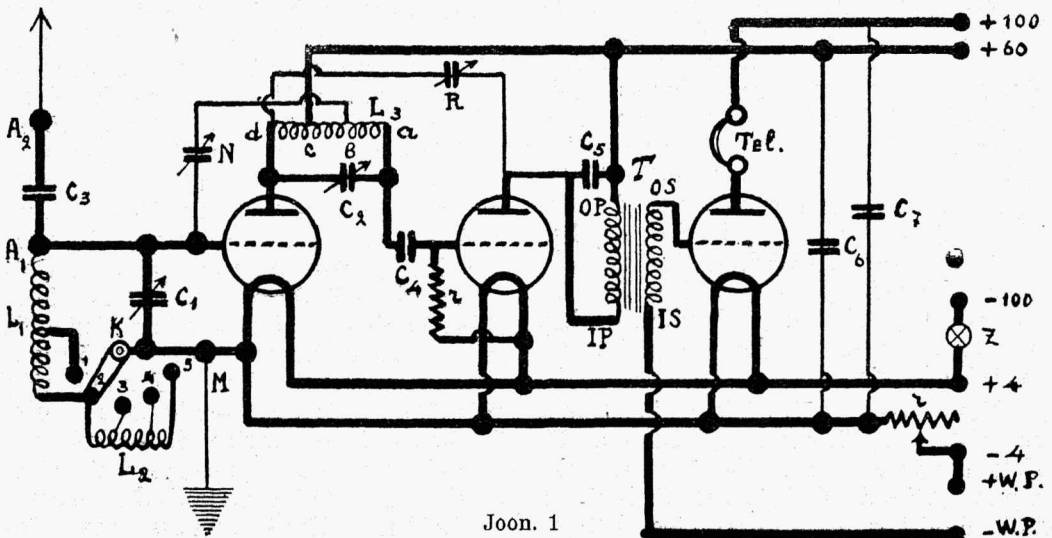
E. Maltenek

Viimasel ajal täiesti õigustatult kuul-saksaand „nõitrodüünidel“ on üks või rohkem kõrgesageduskõvendajaid. Nõitrodüünid erinevad harilikest vastuvõtjaist (näiteks eelmises № kirjeldatud universaal-vastuvõtjast) ainult ses, et nendes on kõrvaldatud kõrgesageduslampide sisemahtuvuse kahjulik mõju, ehk nagu üteldakse lampide sisemahtuvus on nõitraliseeritud.“ Kui häälestada näiteks universaalvastuvõtja mõlemad pöörkondensaatorid täpilt ühele ja samale lainele, siis hakkab vastuvõtja harilikult uluma (ostsilleerima); selle põhjuseks ongi kõrgesageduslambi sisemahtuvus, mille kaudu sünnib soovimata ja segav reaktsioon. Eelmises numbris kirjeldatud vastuvõtjas kustutatakse see ulumine potentsiomeetri abil; viimasega aga suurendame kõrgesagedusastme kadusid, nõrgendame seega ka vastuvõtu, — aparaadi tundlikuse ja selektiivsuse. On kõrgesageduslambi sisemahtuvus aga nõitraliseeritud, siis pole tarvis potentsio-

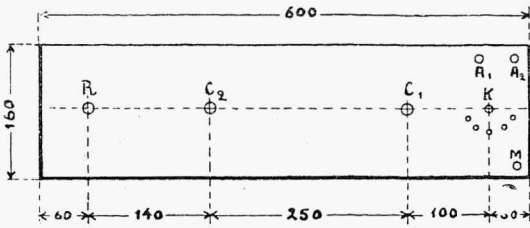
meetrit. Ilma millegi sumbutuseta võime aparaadi häälestada ning vastuvõtt sünnib kõige soodsamail tingimusil.

Nõitraliseerimise paremused võivad aga avalduda ainult sel juhul, kui vastuvõtja on ehitatud nii väiksete kadudega, et ülevalnimetatud ulumine üldse kujuneb. On kaod suured, siis seda ulumist ei tekigi, — samuti nagu teda ei teki sumbutamisel potentsiomeetriga. Niisugusel korral ei või nõitraliseerimine avaldada mingisugust mõju, ei või nii siis ka üldse olla juttu „nõitrodüünist“. Selles mõttes on koguni müügilolevatest vastuvõtjatest suurem osa ainult nime järele „nõitrodüünid“. Nende „nõitraliseerimis-säade on tihti täiesti üleliigne ja ei avalda ta vastuvõtule mingisugust mõju. Sellepärast tuleb nõitrodüünile valida kõige paremad üksik-osad, tuleb vastuvõtja ehitada nii väikeste kadudega, kui iganes võimalik.

Nõitraliseerimine ise on kaunis raske ülesanne. On ainult tarvis, et mingi erilisel

Joon. 1

Joon. 2

tundlik juhe on veetud teise juhega paralleelselt, et poolid ei seisa täpselt ristamisi jne. ning nõutraliseerimine ei õnnestu üldse. Võib juhtuda, et tuleb mõni osa nihutada pisut ühele ehk teisele poole, mõni ühendustraat painutada teisiti jne. Tihtiigi kulub palju tööd enne, kui nõutraliseerimine õnnestub täielikult.

Kirjeldatav vastuvõtja on oma algkujus tuntud „nõitrovoksi“ nime all (vaata näiteks „Raadio № 2, 1928). Ta erineb aga viimasest nii konstruktiivselt kui ka sisuliselt. Kuna „nõitrovoksil“ pole mingisugust reaktsiooni, on siin tarvilikul väga lihtne mahtuvuslik reaktsioon, mis tõstab aparraadi tundelisust. Üleminekul pikkadele lainetele tuleb vahetada ainult üks pool jne.

Skeem.

Antennahelas on L₁ lühikeste lainete pool (200—600 m) ning L₂ pikkade (1000—2000) oma. Mõlemad on monteeritud aparraadi sisse, nii et neid ei tule vahetada. Antenn-pooli suurus valitakse astmelülilija K abil, millel on 5 astet. Esimesel astmel on töötavate keerude arv kõige väiksem (30), 5-dal on ta kõige suurem (200). Antenni häälestamiskondensaator C₁ on lülitatud harilikul kombel paralleelselt pooliga. Seisab lülilija näiteks teisel astmel, siis moodustab C₁ ja pool L₁ antenni häälestamisahela, kuna pool L₂ ei tööta üldse. Pöörame lülilija 5-dale astmele, siis töötavad L₁ ja L₂ järjestikku, nagu üksainus pool. Lühikestel lainetel ühendatakse antenn nupuga A₂, pikkadel (1000—2000) aga nupuga A₁. Esimesel juhusel seisab nii siis antenni ja häälestamisahela vahel plokk-kondensaator C₃ = 100 cm.

Anoodahela moodustab pool L₃ ja pöör-kondensaator C₂. Anoodvool juhitakse siin ainult läbi pooli esimese kolmandiku (d e); punktist C läheb see vool otse patareile „+ 60“ juure. Järgmise lambi võre on ühendatud võrekondensaatori C₄ kaudu pooli teise otsaga (a). See lamp töötab harilikult audionina; tema võretakistus on r. Audioni anoodvool läheb transformatori T primäärmähisesse ning säält edesi „+ 60“ juhele. Transformatori sekundäärmähis on lülitatud kolmanda lambi — madalsageduskõvendaja võrele; selle mähise teine ots tuleb eraldi ühendusnupu „— V. P.“ juure. Viimasega ühendatakse n. n. võrepatarei (4,5 voldiline taskupatarei) miinusjuhe, mis annab madalsagedus lambi võrele n. n. negatiivse eelpinge.

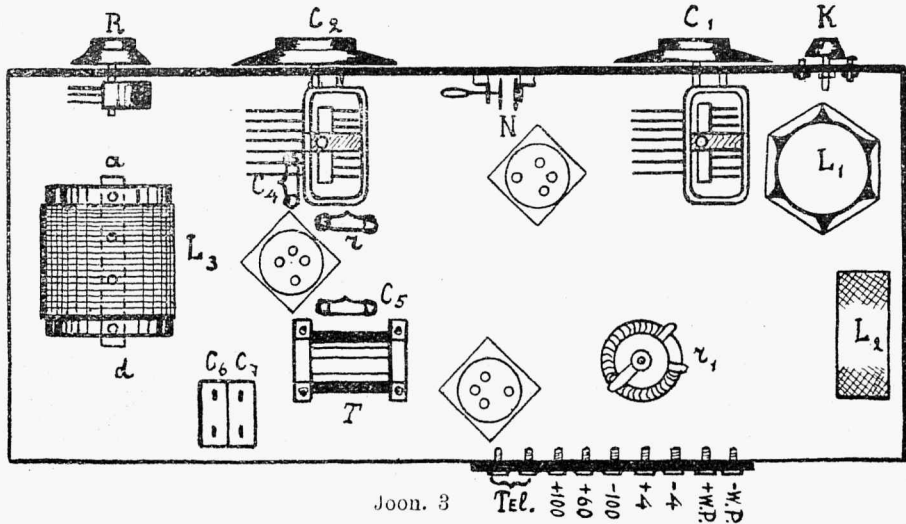
Patareleile tulevatel + juhedel on kõrge-sagedusvoolu, mis ei pääse vabalt läbi patareile, sest viimasel on harilikult kaunis suur takistus. See vool juhitakse suurte plokk-kondensaatorite C₆ ja C₇ kaudu (kumbki 1 mikrofaraad) patareist mööda.

Nõutraliseerimiseks on väike kondensaatorike N, n. n. nõitrodoon, mis lülitatud esimese lambi võre ja anoodpooli teise kolmandiku (b) vahele. Sellel kondensaatoril peab olema väga väike algmahtuvus; harilikult on temal 2 väikest metallketast, mida kruvi abil võib nihutada teine-teisele lähemale või kaugemale.

Reaktsiooni saavutamiseks on väike pöörkondensaator R (umbes 50 cm.), mis lülitatud kahe esimese lambi anoodide vahele. Reaktsiooni tugevus on vahel väga suurel määral plokk-kondensaatorist C₅; mida väiksema võtame C₅, seda tugevamalt mõjub reaktsioon. Paraja reaktsiooni saavutamiseks tuleb C₅ suurus leida katse teel; ta võib olla 50—2000 cm., olenedes pääasjalikult transformatori T ehitusviisist. Võib koguni juhtuda, et C₅ pole üldse tarvis.

Tarvilikud üksikosaad:

- C₁ ja C₂ hädad pöörkondensaatorid 500 cm (Baltic).
- C₃ plokk-kondensaator 100 cm. (Baltic).
- C₄ plokk-kondensaator 200 cm. (Loeve).
- C₅ plokk-kondensaator 50—1000 (ümbervahetatav!).
- C₆ ja C₇ plokk-kondensaator 1 f mikrofaraad.
- R pöörkondensaator 50 cm. (Baltic või mingi teine).
- N nõitrodoon.
- r võretakistus 2—4 megoomi (Loeve).
- r₁ reostaat 10 oomi.
- T madalsagedustransformaator 1:3.
- K astmelülilija 5-e astmega.
- 35 m kõrgesageduslitset 3×20 poolidel
- L₁ ja L₂ jaoks
- ¼ naela puuvillaga isoleeritud traati 0,8 mm (L₂ jaoks).
- ¼ naela puuvillaga isoleeritud traati 0,2 mm (pikalaine pooliks).
- 1 ribidega poolialus, läbimõõt umbes 80 mm, pikkus 80 mm.
- 2 ribidega poolialust, läbimõõt umbes 80 mm, pikkus 100 mm
- esiplaat 600×160 mm (eboniit, isoliit või trolüüt)
- 1 puust põhilaud 600×250 mm.
- 1 eboniit plaadikene 200×50 mm ühendusnuppude lauaks.
- 2 eboniit plaadikene 100×30 mm anood poolide juure
- 1 eboniit plaadikene 120×50 poolialuseks
- 16 telefonipuksi
- 8 vetruvat stifti vahetatava pooli kontaktideks.
- 3 lambipesa (Radix, Preh).
- 1 kõrgesageduslamp (Radio Micro R 15).
- 1 audionlamp (Philips A. 409).
- 1 madalsageduslamp (Philips B 406).

Joon. 3

Osade montaaž.

Esiplaat puuritakse joon. 2 kohaselt. Kui astmelüljaks (K) võetakse harilikku nupuga lüljivänt, siis puuritakse esiplaati 5 auku kontaktide jaoks. Valitakse aga valmismonteeritud astmelüljaja, siis tuleb esiplaati ainult völliäuk, kuna lüljaja ise hoidub plaadi taga. Valmismonteeritud astmelüljajatest kõlbavad ainult kõigeparemad (näit. Baduf).

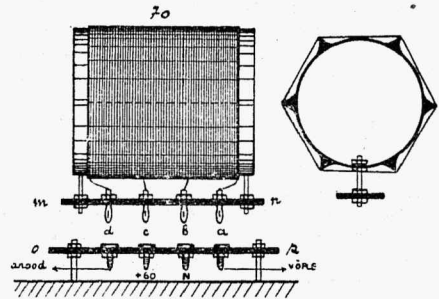
On esiplaat puuritud, siis kinnitatakse temale pöörkondensaatorid C₁, C₂ ja R, plok-kondensaator C₃, mis tuleb mõlema antennipuksi A₁ ja A₂ vahele, astmelüljaja K, mõitron N (joon. 3) ja telefonipukside maa ja antenni ühendamiseks. Kitsasse isoleerplaadikesse (20×5 cm) puuritakse 9 auku, millesse kinnitatakse samapalju telefonipukse välis-te patareijuhete jaoks. Aluslauale monteeritakse 3 lambipesa, võretakistus r ja võreplekk C₁, madalsagedustransformaator T, plokialus C₂ jaoks, suured plokid C₁ ja C₇, poolid L₁ ja L₂, poolialus L₃ jaoks ning reostaat r₁. Viimane tuleb valida niisugune, et oleks võimalik tema pööramise nupp kinnitada völli teise otsa külge, nii et nupp seisaks otse vända pääl; reostaadi kere vöib siis kruvidega kinnitada otse aluslauale, kusjuures völliotsa jaoks puuritakse aluslauasse vastav õõnsus.

On kõik osad monteeritud, siis kruvitakse esiplaat aluslaua ühe serva, ühenduspukse hoidev kitsas plaadikena aga tema teise serva külge (vördle Noorusmaa 5/19, joon. 5).

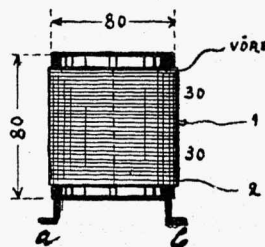
Poolid.

Lühilaine antennipooli L₁ aluseks on ribidega eboniitoru 80 mm pikk. Toru ühe otsa külge kruvime kaks vaskjalakest a ja b (joon. 4), mille abil hiljem kruvime pooli aluslauale. Mähiseks on väga soovitav eriline kiutraat, n. n. kõrgesageduslitse. Viimasel on märksa väiksem takistus kui harilikul traadil, ta on aga kallis (15—20 mk. mtr.), ning tema käsitlemine nõuab teatavat vilumust ja piimlikku hoolt. Kõige raskem ülesanne on traadi üksikute kiudude otsade ühtejootmine.

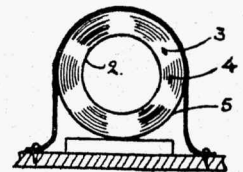
Traadi 60 kiudu on nimelt üksikult isoleeritud email-kihiga. Mähise algul, lõpul ja haruühnedustel tuleb see email kiutstelt eemaldada ja kõik kiud hästi kokku joota. Emaili eemaldamine sünnib järgmiselt: litse otsast võetakse maha päälmine siidisolatsioon; vabanenud kiud keerutatakse kokku, nii et ükski traadike ei hoiduks eraldi; nüüd kallatakse mingi lahtise nõusse (näit. teelusikasse) pisut piiritust (vöib olla denatureeritud) ja

Joon. 4

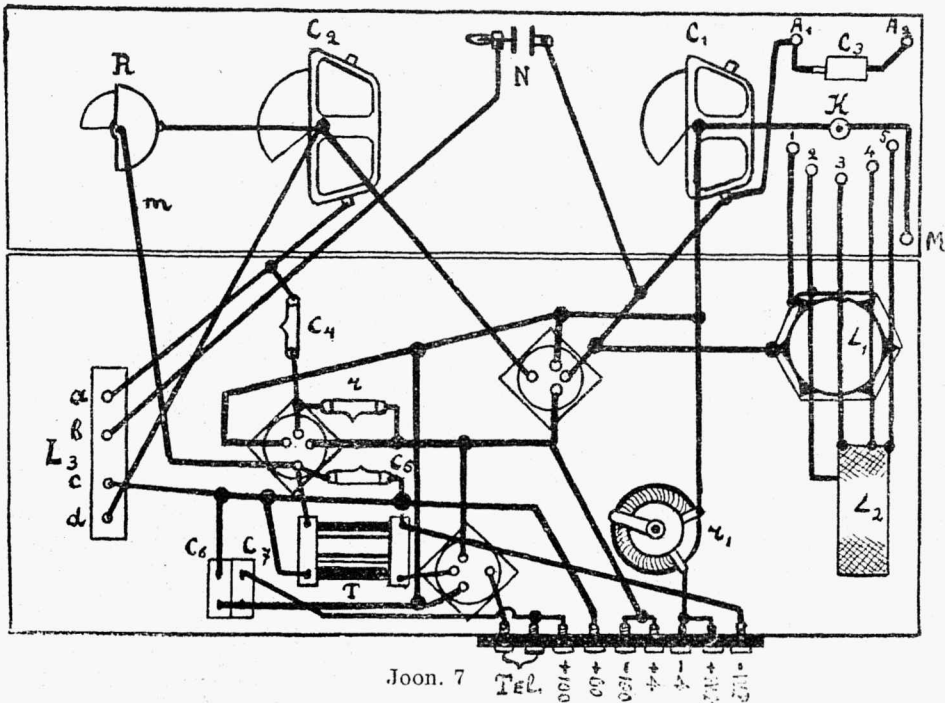

Joon. 6

Joon. 5

Joon. 7

asetatakse see võimalikult lähedale piirituslambi leegile. Litseots hoitakse piiritusleegis kuni helepunase hõõgumiseni ning kastetakse siis viibimata piiritusse. Kuumendamine peab sündima võimalikult ruttu ja ühe korraga ning küirelt jahtuv litseots peab jõudma punaselt hõõgudes piiritusse. Sel puhul sulab email ning kiuoote on ainult tarvis pehme lapiga puhtaks pühkida. Nad peavad heledalt läikima; on nad tuhmid või pruunid, siis sündis kuumendamine liig kaua, jääb aga mõne kju külge veel emaili, siis kuumendati liig vähe või kiuoote jahtus enne piiritusse jõudmist. Nii ühel kui teisel juhusel tuleb kogu puhastatud ots ära lõigata ja kõik uuesti korrata. Mingil tingimusel ei õnnestu juba kord kuumendatud otsa teistkordse kuumendamisega puhastada. On otsad täiesti puhtad, siis hõõrutakse neid sõrmede vahel tinutamisrasvaga (mitte tinooliga!) ning joodetakse tina ja kolbiga. Tina peab hästi „jooksuma“ ning iga üksiku kju külge hakkama. Ainult hästi joodetud otsade puhul võib avalduda kõrge sageduslitse paremus. Vastasel korral võib litse töötada koguni halvemini kui harilik traat.

On mähise algus joodetud, siis pistetakse ta läbi poolialuse ribi puuritud paraja augukese ning seotakse kinni niidiga ringi ümber poolialuse. Kiutraadi otsa ei tohi järsku murega painutada, sest vastasel korral katkeb mõni kiududest, mis pole mingil tingimusel lubatav. On ots kinnitatud, siis mähitakse alusele 30 keerdu tihedalt üks-teise kõrvale. Mähkimine peab sündima paraja pingutusega, kuid nii, et kiud ei katkeks. 30-da keeru järele lõigatakse traat katki ning ots puhastatakse ja joodetakse samal kombel kui aluseski. Et

traat ei argneks puhastamise ajal aluselt, on soovitatav tema niidiga pooli külge siduda. Nüüd puhastatakse ka järgmise mähise ots; joodetakse esiteks tema kiud kokku ning siis joodetakse see ots eelmise mähise lõpu külge. See jootmiskoht moodustab haruühenduse 1 (joon. 1). Edesi mähitakse alusele veel 30 keerdu, puhastatakse ja joodetakse lõpp ning seotakse tugevasti aluse külge. Mõlemad mähised asuvad otse üks-teise kõrvale ja moodustavad ühe pooli, millel 60 keerdu. Kellel pole usaldust oma osavusse, see võtku mähiseks kõrgesageduslitse asemel harilik, puuvillaga isoleeritud traat 0,8 mm.

Pikalaine antennipool L_2 mähitakse kas käre või ledion-poolina 0,8 millimeetrilisest puuvillaga isoleeritud traadist. Keerdude arv on 140; harud (3 ja 4) tulevad 76. ja 110. keeru juurest. Harudel keerutatakse mähisetraat vastava keeru kohal õõsiks, mis ulatab poolist välja ning mille külge hiljem joodetakse harutraat. Ei soovita pooli ise mähkida, siis võetagu valmis 150-ne keeruline pool; harude kohal tuleb mähise isolatsioon ettevaatlikult maha kaapida, vastav koht poolist pisut välja tõmmata ning siis peenike harutraat joota sinna külge. Pool kinnitatakse aluslauale serviti; kinnitamiseks võib tarvitada papi- või pressspani riba, mille otsad kruvitakse aluslaua külge, nii et papiriba tõmbuks tihedalt ümber pooli (joon. 5).

Lühilaine anoodpool (L_3) mähitakse 10 cm. pikkusele eboniitorule. Enne mähkimist kinnitatakse 2 kruvi ja vastavate mutritega pikuti pooli alla eboniitplaadike m n (10×3 cm), millel hoidub 4 kontaktstifti (a, b, c, ja d, joon. 6). Need kontaktid pea-

vad olema hästi vetruvad, — samasugused nagu n. n. banaan-stenkerite omad. Suuremates ärides on neid müügil; nad kinnitatakse plaadile mutrite abil. Kuna kontaktstiftid peavad täpselt sobima vastava poolialuse op püksidesse, siis tuleb nii poolialuse plaadike (12 5 cm.) kui ka kontaktide oma puurida ühekorraga, nii et augud tuleksid mõlemas plaadis täpselt vastavatele kohtadele. Aluse püksideks on harilikud „telefonipüksid“; alus ise kinnitatakse aparadi põhilauale 4 metallkrui ja vastavate mutritega.

Enne mähkimist võetakse kontaktide plaat pooli küljest ära. Kiutraadi joodetud ots (a) seotakse alustoru külge ning mähitakse 35 keerdu. Siis lõigatakse traat katki, puhastatakse mõlemad otsad emailist ning joodetakse nad kokku haruühenduseks b. Edesi mähitakse samas sihis 15 keerdu, lõigatakse traat jällegi katki ja tehakse haruühendus c samuti kui eelminegi. Lõpuks mähitakse viimane osa — 20 keerdu ning seotakse ots d niidiga alustoru külge. Otsad ja harud peavad seisma otse kontaktplaadikese vastu; pärast plaadikese kinnitamist joodetakse nad vastavate kontakt-stiftide külge. Ka siin võib tarbekorral tarvitada liitse asemel harilikku 0,8 millimeetrilist puuvillatraati. Harudeks jäetakse siis lihtsad traadisse keerutatud õsikesed, mis hiljem eraldi juhega ühendatakse vastava kontakt-stiftiga.

Pikalaine anoodpool mähitakse samasugusele torule nagu eelmine poolgi. Traat on puuvillaga isoleeritud, 0,2 mm. jäme. Mähitakse osale a b 80 keerdu, osale b c 40 ning osale c d 80 keerdu, kokku nii siis 200 keerdu. Harude jaoks jäetakse traadi-õsikesed, mis hiljem ühendatakse vastavate kontaktidega.

Ühendused.

Ühendused aparadi üksikute osade vahel on küllalt selgesti näidatud joonisel 7. Teoreetilise skeemi (joon. 1.) abil ei peaks olema raskusi nende tegemisel. Tuleb ainult meeles pidada, et joon. 7 on märgitud musta ringikesega, kõik harukohad, s. t. niisugused, kus traadid on joodetud üks-teise külge, kuna joonte lihtne ristlemine tähendab, et ühendustraadid lähevad teineteist võimalikult kaugelt mööda. Kõik ühendused olgu võimalikult sirgjoonelised, kuid seisku üks-teisest hästi lahus. Eriti tähtis on viimane nõue nende ühenduste juures, mis lähevad anoodide ja võrede külge.

Nõitraliseerimine. Valmis aparaat varustatakse lampidega ning ühendatakse patareidega. Kõigepäält ühendatakse 4-voldiline kütteelektrumulaator nuppudega „+4“ ja „—4“. Kellel on käepärast hää voltmeeter (näiteks „Manomeeter“). See reguleerib reostaadi r₁ abil lampide pinget umbes 3,6 völdile. Lihtsa taskuvoltmeetriga ei saa seda teha, sest niisugune voltmeeter ise tarvitab liig palju voolu, mille tõttu lampide pinget võib märksa tõusta pärast voltmeetri eemaldamist. Ei ole voltmeetri käepärast, siis pöördake reostaadi vânt eestkätt niisugusesse seisju, et voolul tuleks minna läbi $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{5}$ reostaadi kogu mähisest (10 oomi!). Nüüd

ühendatakse 4,5 völdiline taskupatarei nuppudega „+VP.“ ja „—VP.“ ning lõppeks viiakse 3 juhete 100 völdilise anoodpatarei külge. Väga soovitav on tarvitada kaitse-lambikest (z. joon. 1), mis liitakse anoodpatarei miinus-juhesse („—100“). Telefoni pistame „Tel“ märgitud püksidesse, antenni ja maa aga jätame eestkätt ühendamata.

Enne nõitraliseerimist võtame lahti juhe m, mis tuleb reaktsioon-kondensaatori juure. Ka võtame välja kondensaatori C₅. Pistame anoodpooliks lühilaine pooli ning pöörame astmelülilja kontaktile „2“. Nõitrodooni plaadikeseid nihutame teineteisest nii kaugelt kui võimalik. Nüüd pöörame anoodkondensaatori (C₂) umbes 50. kraadile ning keerame antennikondensaatorit (C₁) pikkamisi üle kogu skaala. Ühel teataval kohal kuuleme plaksatuse sarnast tugevat kahinat, harilikult koguni ulumist. Selle kahina ja ulumise peame kustutama nõitrodooniga. Selleks pöörame tema plaadid järk-järgult koomale ning ajtame ühtlasi C₁ pisut järele, sest nõitrodooni pöörmisega nihkub ka kahina koht C₁ jaoks pisut edesi. Lõppeks leiame sel teel nõitrodooni jaoks seisju, kus C₁ edestagasi pööramisel ei kuulu telefonis midagi. Et olla kindel, kas see koht tõesti on õige, pöörame nõitrodooni veel koomale: nüüd peab kahin tekkima uuesti ja järjest kasvama. On see nii, siis säeme nõitrodooni endisesse seisju ning vastuvõtja ongi ligikaudselt nõitraliseeritud.

Võib juhtuda, et kahin ei kao ka siis, kui nõitrodooni plaadid on nihutatud üsna ligistjkku kokku, vaid et ta ainult nõrgeneb. Niisugusel korral on nõitrodoonil liig väike mahutuvus ning tuleb võtta suuremate plaatidega nõitrodoon. Peaks kahin aga kasvama nõitrodooni koomalekeeramisel, siis on viimase algmahutuvus liig suur ning tuleb valida uus nõitrodoon, mille plaadid väiksemad ja kaugemale eemalenihutatavad.

Ei ole nõitrodooni pöörmisel märgata ei kahina nõrgenemist ega kõvenemist, siis paneme aparadi kondensaatori C₅ jaoks väikse ploki, näiteks 50—100 cm. Kui ka nüüd ei tundu nõitrodooni mõju, suurendame C₅ kuni 500, 1000, 2000 cm. ning nõitraliseerime samuti ülal kirjeldatud. Ei õnnestu see ka nüüd, siis tuleb viga otsida juhede asenduses või mingis teises konstruktiivses veas.

Kui õnnestus kahinat kustutada, kas ühel või teisel teel, siis pöörame C₂ mingile väiksemale kraadiarvule (näiteks 30°). Võib juhtuda, et C₁ pöörmisel ilmub kahin uuesti. Sel puhul katsume nõitrodooni veel pisut ühele ehk teisele poole pöörda. Kustub kahin ka nüüd, siis säeme C₂ veel väiksemale kraadile jne. Mida väiksemal kraadil õnnestub kustutada kahinat, seda täielikum on nõitralisatsioon. Kõige täielikum on ta, kui ei kuulu mingisugust kahinat C₂ mis tahes seisju.

Pääle nõitraliseerimist ühendame ka reaktsioonkondensaatori R ning kontrollime, kas kahin ei teki uuesti. Sellejuures pöörame R teadagi null-seisju, s. t. pöörame tema pla-

ted täiesti üksteisest välja. Peaks kahin siiski kujunema, siis on R liig suure algmahatuvusega. Viimast võime vähendada, kui lõikame tema plaatidelt servad maha, või võtame mõne plaadi sootuks välja. On soovitatav, et kahin ei kujuneks enne, kui R on pöördud umbes 50° pääle. Sel puhul töötab reaktsioon kõige paremini.

Peaks juhtuma, et ka enne nõtraliseerimist ei kuuldu üldse mingisugust kahinat, siis tuleb oletada, et kaod on kuski liig suured, mille põhjuseks võib olla halb materjaal, lohakad ühendused jne. Sel puhul ei aita mingisugune nõtraliseerimine.

Kui aparaat on hästi nõtraliseeritud lühikesel lainel, siis jääb ta harilikult nõtraliseerituks ka pikal lainel, ilma et oleks tarvis muuta nõitrodüüni seisu.

Vastuvõtja käsitlemine sünnib umbes samal kombel kui viimatikirjeldatud aparaadi juureski. Lühikestel lainetel tuleb antenn puksi A₂ ning astmelilija kontaktile 1—2. Pikal lainel pannakse antenn puksi A¹ ning astmelilija kontaktile 3—5 (Peterburi on harilikult kontaktil 3, Daventry kontaktil 4—5). Jaamade otsimisel säetakse C₂ mingisugusele kraadile ning pöördakse aegamööda C kuni kuuldu pisut kahinat; nüüd

pöördakse C₂ paari kraadi võrra edesi ning otsitakse C¹ jaoks vastav seis. Nii minnakse C₂-ga samm-sammult üle kogu skaala ning kirjutatakse üles leitud jaamade kraadid. Need kraadid jäävad alaliselt samadeks, nii et edespidi võime leida iga jaama otsekohe tabeli järgi.

Reaktsiooni tarvitame siin ainult hääletugevuse tõstmiseks üsna nõrkade jaamade kuulmisel. Reaktsioon-kondensaatori pöörame ikka ainult sedavõrd sisse, et veel ei oleks kuulda vilet.

Lõppeks kontrollime veel reostaadi seisu. Häälestame vastuvõtja mingile nõrgemale jaamale ning pöörame sellejuures reaktsioon-kondensaatori nullile. Nüüd nihutame reostaadi väga kuulamise ajal pisut tagasi. Nõrgeneb seejuures vastuvõtt, siis pöörame vänta senni teisele poole, kuni edespidine pöörmine ei tõsta enam vastuvõtu tugevust. Mida kaugemale tagasi pöörame reostaadi, seda vähem kulutame küttevoolu, seda pikem on lampide eluiga. On reostaadi jaoks kord leitud kohane seis, siis jäägu ta nii ning ärgu reguleeritagu teda üldse enam. Sellega väheneb hädaoht, mis harilikult varitseb lampe — nende rikkumine liig tugevast küttevoolust.

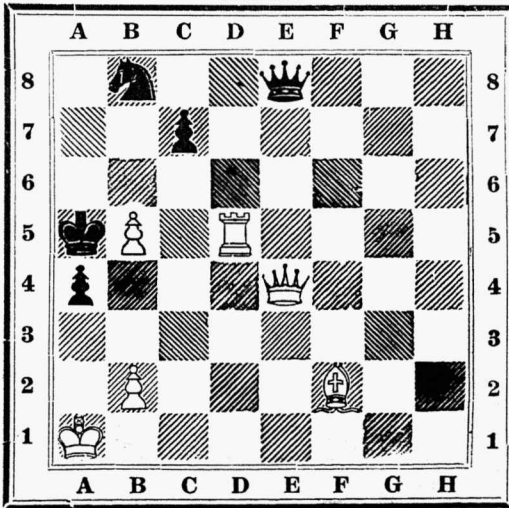
Male.

Toimetaja A. Burmeister.

Ülesanne nr. 32.

Kokku säädnud Ylev Hyljato (Viljandis). „Noorusmaa“ originaal.

Mustad.

Valged.

Valged: Ka1, Le4, Vd5, Of2, Rb8, Eb2 ja b5.

Mustad: Ka5, Le8, Ea4 ja c7.

Valged algavad ja annavad matt kahe sammuga.

Lahenduse eest kaks punkti.

Lahendusi palutakse saata: Tallinn, Narva mnt. 26, krt. 6, A. Burmeister'ile.

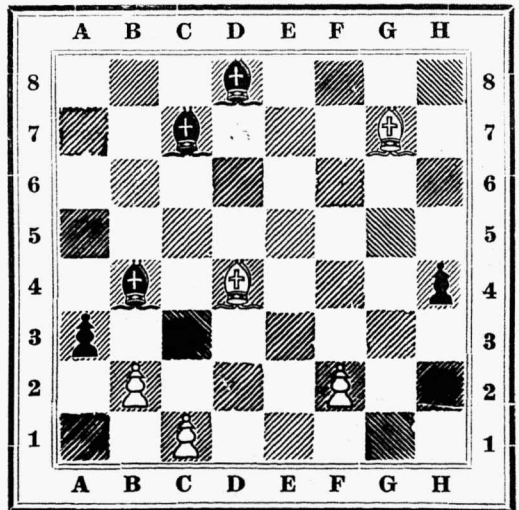
Kabe.

Toimetaja A. Burmeister.

Ülesanne nr. 13.

Kokku säädnud Ilmar Raud (Viljandis). „Noorusmaa“ originaal.

Mustad.

Valged.

Valged: kabe: d4 ja g7, lihtkivid: b2, c1 ja f2.

Mustad: kabe: b4, c7 ja d8, lihtkivid: a3 ja h4.

Valged algavad ja võidavad (kinnistavad musta lihtkivi).

Lahenduse eest kaks punkti.

Lahendusi palutakse saata: Tallinn, Narva mnt. 26, krt. 6, A. Burmeister'ile.

